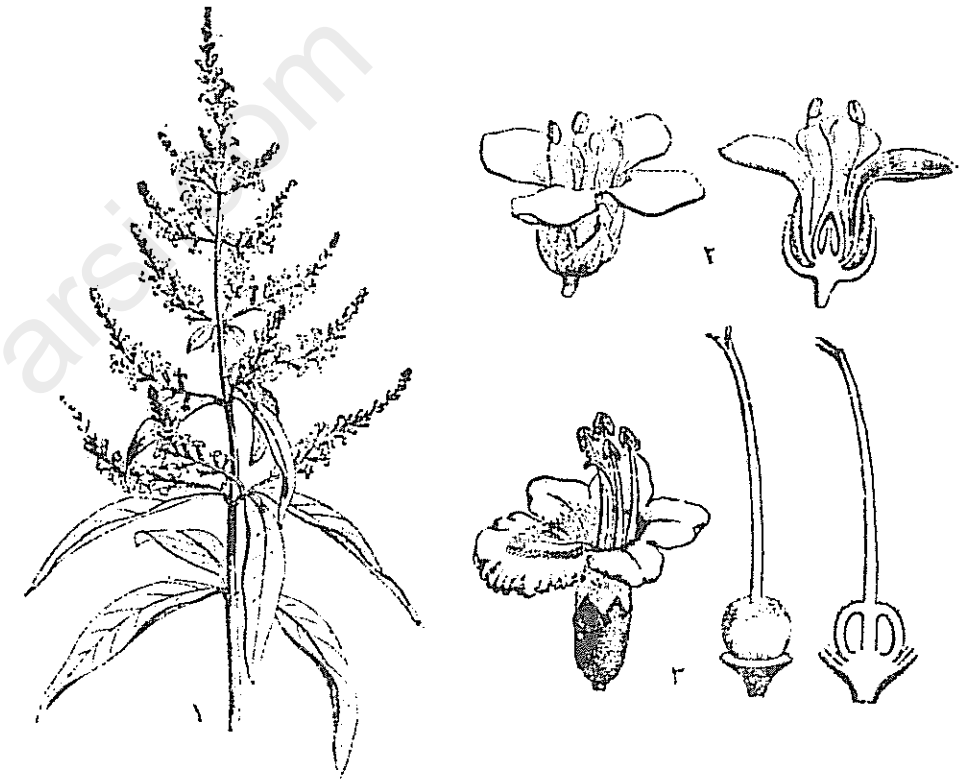

خارج سفید و از داخل آبی سایل به بنفش است. مجموعه گلپای آن نیز ظاهر هرمی شکل در حول یک محور دراز بوجود می‌آورد. کاسه گل آن لوله‌ای شکل، منتهی به چهار دندانه باریک و جام گل آن مرکب از ۴ لوب پهن است. چهار پرچم دارد که دویه دو مساوی است. میوه‌اش شفت‌مانند و محتوی ۲ دانه می‌باشد.

ش ۱۸۱ - *Lippia citriodora*: ۱ سرشاخه گلدار (طبیعی) ۲- گل ویرش آن
از *Avicennia off.* ۳- گل از *Vitex Agnus - castus*

این گیاه، به نام پزشک گیاهشناسی موسوم به Lippi که در سالهای ۱۶۷۸ تا ۱۷۰۴ میلادی می‌زیسته و در حبشه به قتل رسید، نامگذاری شده است. قسمت مورد استفاده این گیاه، برگهای آن است که در حالت تازه اگر سالش داده شود بوئی مطبوع متصاعد می‌کند ولی پس از خشک شدن، عطر آن کاسته می‌گردد. طعم آن تند و کمی تلخ است. تکثیر این گیاه به سهولت به وسیله قلمه زدن یا خوابانیدن و یا بوسیله پاجوش انجام می‌گیرد.

تورکیبات شیمیائی- برگ این گیاه دارای ۰.۹۰ تا ۱.۰ درصد اسانس لوژیبر، مرکب از سیترال، لیمونن و ژرانیول است. این اسانس که غالباً با اسانس ترکیبات مخلوط می‌گردد، از هر ۱۰۰ کیلوگرم برگ گیاه، به مقدار معادل ۰.۱ گرم به دست می‌آید.

خواص درمانی- برگ و سرشاخه گلدار این گیاه، اثر مقوی معده، محرک، ضد تشنج، رفع کننده دردهای عصبی و پائین آورنده درجه گرما در بیماریها دارد. از برگ این گیاه مانند بادرنجبویه در سوء هضمها، در دسعه، نفخ، طپش قلب سردردهای یکطرفه، سرگیجه، حالات عصبی، احساس صدادهای مبهم در گوش و خستگیهای روحی استفاده بعمل می‌آید. از نظر تقویت معده، باید آنرا در ردیف بهترین داروها قرار داد و برای این منظور نیز بهتر است همیشه به صورت دم کرده مانند چای مصرف شود.

اسانس آن بوی بسیار مطبوع دارد و باید دور از نور و در شیشه‌های کوچک و در بسته به صورت سملو نگهداری شود. در تهیه اودوکلن مورد استفاده قرار می‌گیرد. **صور دارویی-** دم کرده ۰ تا ۱ گرم برگ در ۰.۰ گرم آب به منظور تهیه آب آشامیدنی مطبوع جهت مصرف با غذا - پماد.

این گیاه در ایران پرورش می‌یابد. گونه‌های مفید دیگری از این گیاهان به شرح زیر وجود دارد که در مرحله‌های رویش، به مصارف درمانی می‌رسند:

۱- *Lippia graveolens* H. B. & K.*، در برزیل و مکزیک می‌روید. تیزان حاصل از آن برای سداوای رماتیسم به کار می‌رود.
۲- *L. scaberrima* Sond.*، در آفریقای جنوبی می‌روید و به عنوان بندآورنده خون مورد مصرف قرار می‌گیرد.

۳- *L. microcephala* Cham.*، درختچه‌ای است بوسی برزیل که برگهای پوشیده از تارهای غده‌ای سملو از اسانس مطبوع و گل‌هایی سفیدرنگ دارد. بوی آن شبیه بوی آویشن و رومارن است. از آن به عنوان ضد تشنج و رفع ناراحتی‌های گزش مار استفاده بعمل می‌آورند.

۴- *L. geminata* H.B. & K.*، *L. citrata* Willd. - درختچه‌ای است بومی جزایر آنتیل و نواحی مختلف امریکای جنوبی که معادل ۰.۱۲۳ درصد اسانس (Peckolt) از آن به دست می‌آید.

برگ این گیاه به صورت دم کرده و به عنوان رفع نزله‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.
۵- *L. adoensis* Hochst.*، در امریکا می‌روید و از برگ و گل آن برای رفع تب و سرفه استفاده بعمل می‌آید. دارای اعضای معطر و اسانسی با ترکیب شیمیائی متفاوت بر حسب

منشاء جغرافیائی است - بومیان محل رویش برای آن گونه قائل اند. مرشاخه گلدار این گیاه بیشتر از مرشاخه های برگدار آن، اسانس دارد. گلهای آن معادل ۱۴ تا ۱۵ در هزار اسانس خام با بوی معطر میدهد که از آن معادل ۳۷ درصد کامفر چپ استخراج می شود.

- Lantana Pseudo - thea St. Hill. ، * L. Pseudo - thea Schau. - ۶

درختچه ای است بومی نواحی گرم آمریکا که بیشتر در مناطق مرتفع برزیل می روید. برگهائی متقابل بابوی مطبوع و بسیار قوی دارد. بومیان محل از آن دم کرده ای تهیه می کنند که به عنوان ضد تشنج مصرف می گردد.

Phylla nodiflora (L.) Greene

Lippia nodiflora (L.) Rich. ، Verbena nodiflora L

فرانسه: Fraise de mer انگلیسی: Fog - fruit: عربی: بلیحه (Bulayhbah)، لیبیه (Libyah)

گیاهی علفی، پایا و دارای ساقه خزنده و تقریباً چهار گوش است. در محل بندهای ساقه آن، ریشه های نابجائی در تماس با زمین ایجاد می شود که در تکثیر گیاه مداخله می نماید. قسمت های هوائی گیاه به تفاوت مسکن است پوشیده از تارهای سفید رنگ و فاقد آن باشد. برگهای آن متقابل، ماله ای، به طول ۲-۳، به عرض ۱-۲ سانتیمتر و دارای کناره دنداندار در نصف فوقانی پهنک است. گل های آن کوچک، گلی رنگ، مجتمع به صورت کاپیتول مدوری، واقع بر روی دسکل دراز و منفرد در کناره برگهاست. مجموعه گل های آن تدریجاً ظاهر اولیه خود را از دست داده به صورت تخم مرغی و سپس استوانه ای در می آید. میوه اش کوچک، مدور - کشیده و به طول ۵-۱۰ سیلیمتر می باشد.

در منطقه وسیعی از نواحی مختلف آسیا مخصوصاً مناطق جنوبی آن، آفریقا و بطور کلی در غالب نواحی حاره و نیمه حاره پراکنندگی دارد.

خواص درمانی - قابض، مقوی معده و التیام دهنده زخم و جراحات است. برای آن اثر مقوی باه، مدر و ضد کرم نیز قائل اند. برگ و ساقه های جوان آن به صورت دم کرده، به کودکان به منظور رفع سوء هضم و به زنان، پس از وضع حمل داده می شود. در بعضی نواحی هند، از آن جهت درمان التهاب ها استفاده بعمل می آید.

محل رویش - نواحی شمالی ایران، گیلان: ماسه های ساحل بندر انزلی، آستارا، دشت های مرطوب اطراف لاهیجان، گرگان، سازندران: دره چالوس در ۲۰۰ متری، بابلسر، خوزستان: ۷ کیلومتری هفت تپه، اطراف رودخانه کارون، شوش، اهواز، نواحی شرقی بهبهان، بلوچستان و مکران: هودیان، تنگ سرخ.

Avicennia officinalis L.

A. tomentosa Jacq. ، A. africana P. B.

A. intermedia Griff. ، A. elliptica Thunb.

فرانسه: Avicenne ، انگلیسی: White mangrove : آلمانی: Salzbaum

ایتالیائی: Avicennia فارسی: تیره Timar - عربی: شوری (Shûrà) ، قرام Qurrâm

درختچه ای است که در مردابهای نواحی گرم سواحل عربستان، مصر و جنوب ایران می روید. از مشخصات آن این است که دانه اش بر روی درخت مادر، رشد اولیه را طی می نماید و سپس نهال جوان حاصل، از درخت جدا می شود و به مرداب می افتد. برگ های این درختچه بادوام است و ظاهر بیضوی کشیده با کناره صاف و قسمت انتهائی باریک دارد. سطح فوقانی پهنک آن سبز رنگ ولی سطح تحتانی آن سفید است. میوه اش بیضوی شکل و منتهی به یک خار سه باریک می باشد.

قسمت سورد استفاده این درختچه، پوست ساقه آن است.

توکمجات شیمیائی - پوست این درختچه دارای ۱۷ درصد تانن، ۱۱ درصد سوادنشاسته ای، یک ماده چرب و مقدار کمی از نوعی ماده رزینی به نام ماناوا Manawa است بعلاوه وجود مقدار کمی از یک گلوکزید و یک ماده ملون در آن محقق گردیده است. ماده اخیر در مجاورت قلیائیات ابتدا به رنگ قرمز گیلاسی در می آید و سپس زرد می شود. با اسیدها نیز رسوب می دهد. از پوست این درختچه بعداً ماده ای به رنگ زرد به نام لاپا کول Iapachol به دست آمد که از گیاهان تیره های دیگر مانند Tecoma ها (گیاهانی از تیره Bignoniaceae اند) نیز استخراج گردید.

خواص درمانی - با مصرف مقادیر کم و درمانی پوست این درختچه، مقدار ادرار افزایش می یابد و از محاسن آن نیز این است که هیچ گونه تأثیر سوئی بر روی قلب ندارد ولی اگر به مقادیر زیاد به کار رود، ایجاد قی و عوارض دیگری نظیر سردردهای شدید می کند. ضمناً محقق گردیده است که بر روی باسیل Hansen تأثیر قطعی دارد و می تواند در مداوای بیماری جذام، اگر بیماری در مراحل اولیه باشد، پس از ۸ تا ۱۲ ماه، اثر مفید ظاهر کند. ولی اگر بیماری، حالت پیشرفته داشته باشد، اثر آن کم است.

محل رویش - مردابهای ساحلی بعضی نواحی جنوب غربی ایران، مانند بلوچستان و بندرعباس (Fl. de l' Iran).

این درختچه در بلوچستان به نام تیمر و در بندرعباس بنام حرا (Herra) موسوم است در بعضی نواحی نیز قول نامیده می‌شود.

جنس Avicennia به نام طیب عالیقدر و دانشمند شهسوار ایران، بوعلی سینا نامگذاری شده است.

Avicennia nitida Jacq. * ، بومی نواحی حاره اسریرکاست ولی در کشورما یافت نمی‌شود. از پوست آن در دباغی استفاده می‌گردد؛ اختصاصات درمائی آن نیز تقریباً شبیه‌گونه قبلی است.

Vitex Agnus - castus L.

V. integra Medic. ، *V. latifolia* Mill.

فرانسه : Agneau chast ، Petit Poivre ، Poivre sauvage ، Gattelier ، Gattilier ؛
انگلیسی : Agnus castus ، Tree of chastity ، Chast - tree ، Monk's pepper tree ؛
آلمانی : Pfefferbaum ، Keuschbaum mullen ، Abrahamstrauch ، Monchspfeffer ؛
ایتالیائی : Albero del pepe ، Vitice ، Pepe dei Monaci ؛ عربی : شجرة ابراهيم
فارسی : پنجه انگشت ، فلفل (۱) ، فلفل بری

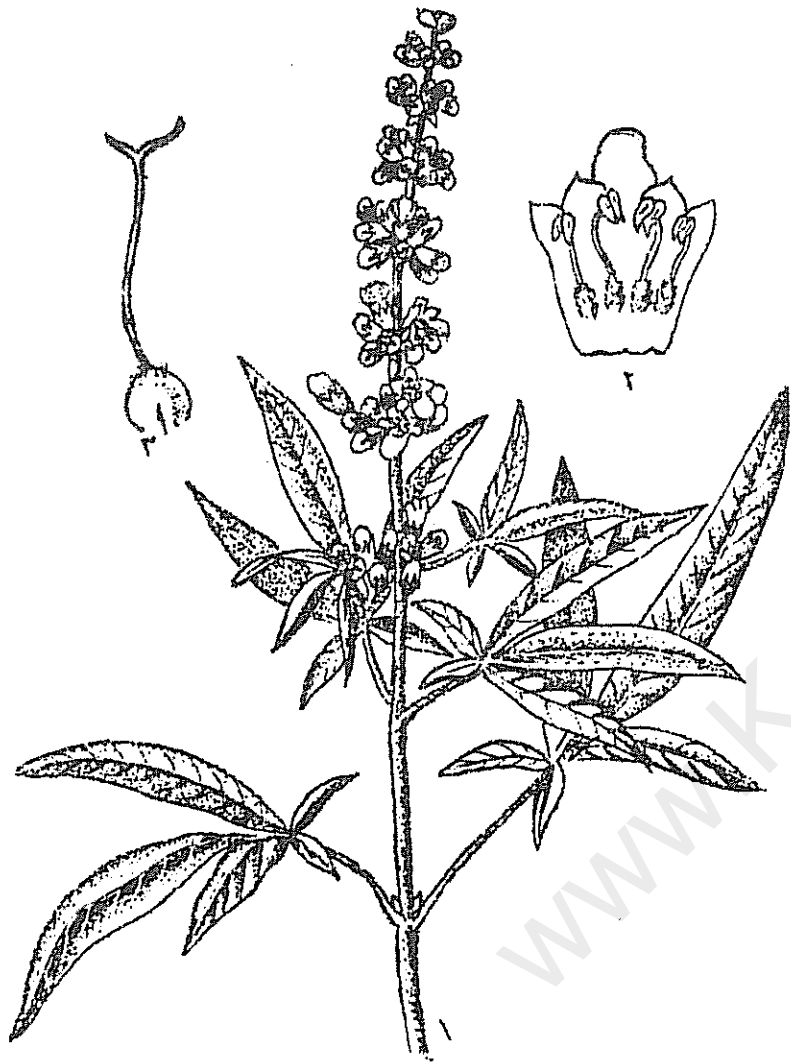
درختچه‌ای است زیبا، به ارتفاع ۱۰ تا ۲۰ متر و بومی نواحی مرکزی آسیا که امروزه بر اثر پرورش زیاد، انتشار فراوان در نقاط جنوبی اروپا مانند منطقه مدیترانه و نواحی دیگر پیدا کرده است. از مشخصات آن این است که برگهای زودافت، پنجه‌ای و متقسم به ۵ تا ۷ برگچه نولک‌تیز و پوشیده از کرکهای پنبه‌ای در سطح تحتانی پهنک دارد بطوری که رنگ سبز تیره سطح فوقانی پهنک برگ و رنگ تقریباً سفید سطح تحتانی آن، ظاهر کاملاً مشخص به گیاه می‌دهد. گلتهای آن زیبا، به رنگ آبی سایل به بنفش و مجتمع به صورت سنبله دراز با ظاهر مطبق، بر روی یک پایه مشترک است. میوه آن شفت و دارای درون پر سخت و با مقاوت می‌باشد.

از کلیه قسمت‌های این گیاه مخصوصاً برگ و میوه آن، بوئی شبیه بوی فلفل استنشام می‌شود که باعث نامگذاری گیاه به نام فلفل شده است.

این درختچه، چوب سخت و محکم به رنگ قهوه‌ای روشن با ظاهر نسبتاً مشخص دارد.

۱- این درختچه در نواحی مختلف ایران به فلفل نیز موسوم است ولی نباید با فلفل سیاه که گیاهی به نام *Piper nigrum* و از تیره Piperaceae است، اشتباه شود.

ترکیبات شیمیائی - بررسی‌های شیمیائی جدیدی که بطور دقیق، مواد موجود در اعضای این گیاه را نشان دهد، بر روی آن بعمل نیامده است. تمام قسمت‌های گیاه دارای نوعی اسانس

ش ۱۸۲ Vitex Agnus - castus : ۱- سرشاخه گلدار (اندازه طبیعی) ۲- جام باز شده ۳- مادگی

مخصوص است که مرکب از سینئول و احتمالاً سابینن Sabinène ، بنن Pinène و سزکوئی‌ترین می‌باشد. میوه‌اش دارای معادل ۷٪ ر. درصد از این اسانس است.

Malet در سال ۱۹۰۸، تان نوزید هائی که از سواد رنگی به حساب می آیند، به ناسهای وی *Vitexine* و *Vitexinine* از آن به دست آورد.

خواص درمانی - سیوه این گیاه سابقاً تحت نام *Semen agni - casti* ، به عنوان تسکین دهنده قوای شهوانی مصرف می گردیده است و حتی از این نظر آنچنان قدما به این گیاه معتقد بودند که عقیده داشتند اگر چاقویی که دسته اش از چوب این گیاه ساخته شده باشد، همراه شخص باشد، هرگونه افکار شهوانی را از او دور می نماید و به همین دلیل است که در نام این گیاه، کلمه *Castus* که منظور، عفاف و پاکدامنی است بکار رفته است. یعنی با مصرف آن، قوای شهوانی تسکین می یابد و عفاف و دور بودن از افکار شیطنانی جانشین آن می گردد.

Dr. H. Leclerc ، مصرف دم کرده ۱۰ درصد سرشاخه گلدار این گیاه را به عنوان ضد تشنج در اختلالات عصبی، *Psycho - nevrose* و غیره توصیه نموده است. سیوه اش بوئی معطر و طعمی تند شبیه فلفل سیاه دارد و برای آن نیز اثر نیرو دهنده، اشتها آور، مدر، بادشکن و حتی مخدر قائل اند.

در هر حال خواص درمانی این گیاه به خوبی مسلم نیست و انجام یک رشته بررسی های دقیق علمی درباره آن، ضرورت دارد.

صور دارویی - این گیاه به صورت دم کرده یک قاشق سوپخوری برگ در یک فنجان آب (۱۵ دقیقه دم کند) به مقدار ۲-۴ فنجان در روز و عصاره روان برگ گیاه به مقدار ۱ تا ۳ گرم در روز مصرف می شود.

داروی ضد تشنج

عصاره روان برگ فلفل بری	۲۰ گرم
» » شاتون درخت بید	{
کتیبه (تیره پروانه وارن)	

محل رویش - این گیاه در نواحی مختلف البرز، تهران، کرج، خراسان، جنوب غربی ایران؛ خرمشهر، شهبازان در ۵۰ متری، کشور در ۷۰ تا ۸۰ متری، بیشه در ۱۱۰۰ متری، کازرون در ۱۳۰۰ متری، مناطق واقع بین دالکی و کازرون، نواحی مختلف خلیج فارس، بندر عباس، صالح آباد و قم می روید.

بعنوان زینت در ایران پرورش می یابد.

گونه های مفید دیگر این گیاه به شرح زیر است:

V. littoralis A. Cunn. * ، در زلاند جدید می روید و دارای دوساده رنگی از دسته گلوکزیدهاست. از این سواد، پس از استخراج از گیاه، برای رنگ کردن پارچه استفاده بعمل می آید. *V. montevidensis* Cham. * ، در نواحی مختلف امریکای جنوبی مخصوصاً برزیل می روید و از شیر سیوه آن، به عنوان خلط آور و مصارف دیگر توسط بومیان محل رویش استفاده بعمل می آید. برای پوست آن نیز اثر ضد سیفیلیس قائل اند.

V. indica Mill. ، *V. trifoliata* L. - گیاهی به صورت بوته چوبی مرتفع و یاد رختچه ای کوچک به ارتفاع ۵ تا ۶ متر است. برگهای ساده یا مرکب از ۳ برگچه بیضوی یا تخم مرغی - دراز، منتهی به رأس مدور دارد. برگچه انتهائی آن، به طول ۵-۶ و به عرض ۵-۳ سانتیمتر ولی برگچه های دیگر کوچکتر است. سطح تحتانی برگچه ها را، تارهای فشرده، سفید رنگ و پنبه ای می پوشاند. گلهای ارغوانی روشن و یا سفید رنگ آن، به صورت گرزهای متقابل، در حول محور گل آذین ظاهر می شود. سیوه اش گوشته دار، مدور، به قطر ۶ میلیمتر و به رنگ سیاه مایل به ارغوانی پس از رسیدن کامل است.

در فیلیپین و شمال استرالیا، هند، میلان، ژاپن و جنوب ایران می روید.

خواص درمانی - برگهای گیاه، طعم تند و اثر ضد کرم دارد. رشد موی سر و حافظه را تقویت می کند. در رفع بوی بد دهان و تسکین التهاب و درمان آن مؤثر واقع می گردد. سیوه اش قاعده آور، ریشه اش مقوی، خلط آور و تب بر است. گرد برگهای خشک شده آن در رفع تب نویه و گلهای آن مخلوط در عسل، در معالجه تبهائی که با استفراغ و تشنگی زیاد همراه است می تواند مفید واقع گردد.

محل رویش - جنوب ایران، مکران، نیک شهر، بین چاه بهار و تنگ سرخ.

V. arborea Desf *V. Negundo* L. - گیاهی مرتفع تر از نوع قبلی و گاهی به صورت درختچه ای به ارتفاع در حدود ۸ متر است. برگهائی بندرت ساده و معمولاً مرکب از ۳ (گاهی ۵) برگچه دراز و نوک تیز دارد. برگچه انتهائی آن به طول ۱۰-۱۱ و به عرض ۵-۳ سانتیمتر و منتهی به دم برگ کوتاه است ولی سایر برگچه ها ابعاد کوچکتر دارند. سطح تحتانی برگچه ها را نیز تارهای فشرده سفید رنگ پنبه ای می پوشاند. گلهای کوچک و ارغوانی مایل به آبی آن به صورت گرزهای متقابل در حول محور گل آذین ظاهر می شود. سیوه اش گوشته دار، به بزرگی ۶ میلیمتر و به رنگ سیاه پس از رسیدن کامل می باشد. در نواحی مختلف آسیا مانند چین، افغانستان، نواحی حاره افریقا و فیلیپین پراکنده گی دارد.

خواص درمانی - قابض، مقوی، ضد کرم و تقویت کننده پیمازومی سر است. ریشه اش به عنوان مقوی، تب بر و خلط آور مصرف دارد. برگهای آن مقوی و ضد کرم است. در سیلان از برگ، پوست گیاه و ریشه آن، جهت رفع درد دندان، درمان رماتیسم و به عنوان بادشکن و ضد کرم استفاده بعمل می آورند. در سواخ مار زدگی، قطعات برگ، و پوست گیاه را بر روی محل زخم اثر می دهند.

محل رویش - جنوب ایران بلوچستان، لار، ایزین.

Clerodendron phlomides L. * گیاهی درختچه مانند، به ارتفاع حداکثر ۹ متر و با به صورت بوته سرتف و چوبی می باشد. برگهای بیضوی یا لوزی شکل، منتهی به راس مدور، با کناره موجدار یا دندانه دار، به طول ۳-۶ و به عرض متوسط ۳ سانتیمتر دارد. گلهای سفید رنگ یا سفید مایل به صورتی آن به صورت گرزنهائی در طول محور گل آذین، ظاهر می شود و مجموعاً به صورت پانیکول مانند در می آید. سیوه اش گوشتدار، شفت، به طول ۶ میلی متر و واقع در کاسه گل می باشد. در هند و بعضی نواحی بلوچستان و سیلان پراکنده گی دارد.

خواص درمانی - دارای اثر رفع التهاب است. در نواحی مختلف هند به عنوان مقوی به کودکان مبتلا به تبهای دانه ای مانند سرخجه داده می شود. ریشه اش دارای اثر ملین و مقوی معده است.

Clerodendron heterophyllum R. Br. * درختچه ای کوچک و دارای گلهای زیباست. در نواحی حاره کره زمین نیز پراکنده گی دارد. برگ آن در بین بومیان محل رویش، چنین شهرت دارد که در رفع عوارض بیماری سیفیلیس اثر سفید ظاهر می کند.

C. infortunatum Gaertn. * نیز گونه دیگری از گیاهان فوق است که در هند و جزایر اقیانوس هند می روید و از آن برای مسارفی مشابه گیاه قبلی و درمان بیماریهای پوستی استفاده بعمل می آورند.

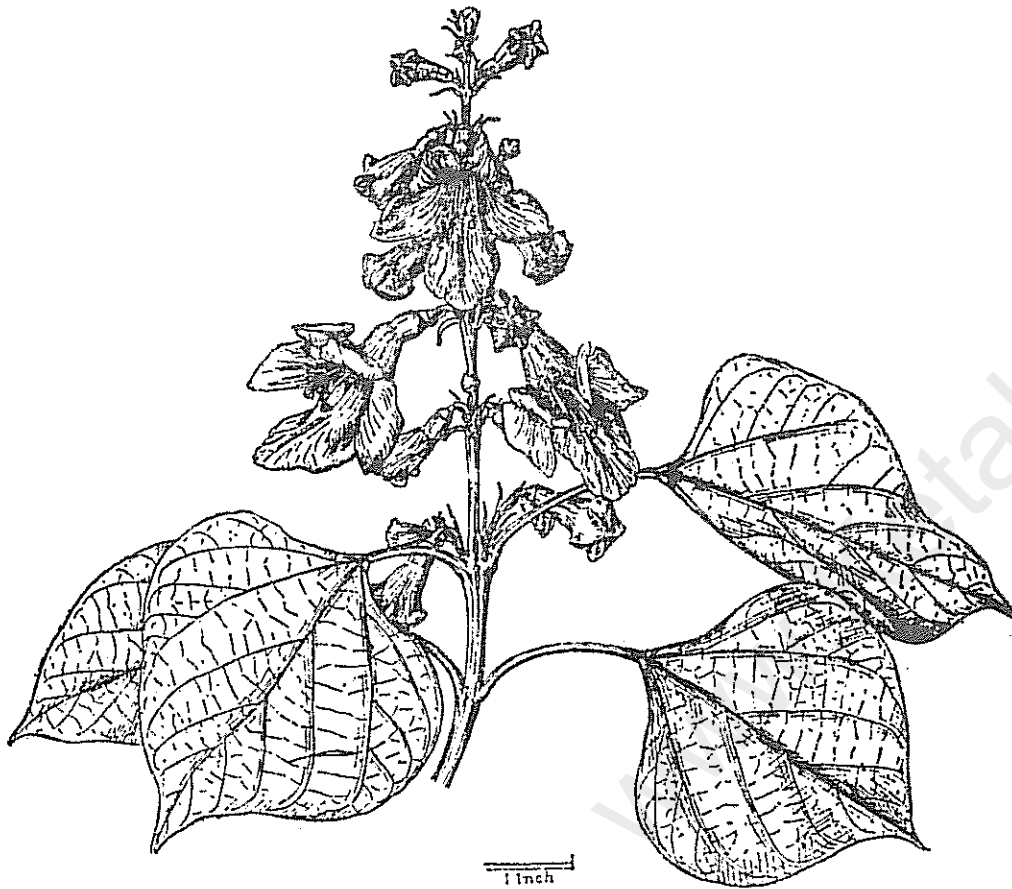
C. forgesii Dode، بومی چین است و در باغهای ایران پرورش می یابد.

* *Gmelina arborea* Roxb.

انگلیسی: Candahar tree، Cashmere tree، هندی: Kambhār، Gamhār

درختی زیبا، به ارتفاع حداکثر ۱۸ متر و دارای پوستی به رنگ زرد مایل به خاکستری است. در ایران نمی روید ولی در منطقه وسیعی از آسیا مانند هند، سیلان، مالایا و همچنین در فیلیپین پراکنده گی دارد. شاخه های کوچک و قسمتهای جوان آنرا، تارهای ظریف، سفید رنگ

یا آردی می پوشاند. برگهای بیضوی، نوک باریک با کناره صاف و منتهی به دم برگ دراز دارد. گلهای آن که همزمان با برگهای جوان و یا قبل از آن ظاهر می شود، حالت مجتمع در حول محور گل آذینی به طول ۳-۴ سانتیمتر پیدا می کند و وضع قرار گرفتن آن در طول گل آذین نیز بنحوی است که هر ۳ گل، در یک نقطه ظاهر می شود. جام گل آن به رنگ زرد مایل به قهوه ای،

ش ۱۸۳ - *Gmelina arborea* - سرشاخه گلدار (Ayur. dr.)

پوشیده از تار در سطح خارجی جام و سیوه اش شفت، به طول ۲-۳ سانتیمتر، بیضوی یا گلابی شکل است و پس از رسیدن، رنگ زرد نارنجی پیدا می کند. قسمت مورد استفاده این درخت، ریشه، گل، برگ و سیوه آن است.

عصاره آبی ریشه گیاه، طعم کمی شیرین و تلخ دارد و مایع فهلینگک در حال جوش را به سهولت احیاء می‌کند. عصاره الکلی آن دارای رنگ زرد با ظاهر مشخص است (Ayurveda). میوه‌اش دارای اسید پوتیریک، اسید تارتریک (به مقدار بسیار جزئی)، یک ماده قابض که با کلورفریکه رنگ مایل به سبز ایجاد می‌کند، نوعی الکلونید، رزین و غیره است. وجود الکلونید در ریشه گیاه نیز مشخص شده است.

خواص درمانی - ریشه آن اثر مقوی معده، ملین، محرک اشتها و ضد کرم دارد. گل‌های آن دارای طعم کمی شیرین - تلخ و ناپسند با اثر قابض است و از آن در درمان جذام استفاده می‌شود. میوه‌اش ترش سزه و تلخ است و اثر بدر، قابض، اشتها آور، مقوی باء و تقویت کننده رشد موی سر دارد.

درخت دارویی دیگری به نام *Gmelina asiatica* L. * نیز در بنگال، برمه، هند و سیلان می‌روید و اثرات درمانی مشابه گیاه قبلی دارد. ریشه آن در تقویت قوه باء، خروج اخلاط و رفع درد مفاصل اثر درمانی ظاهر می‌کند (yunani) بعلاوه در درمان رماتیسم و رفع عوارض سیفیلیس از آن استفاده می‌شود.

از مشخصات این درخت آنست که شاخه‌های خاردار، برگ‌های متقابل، گل‌های بسیار معطر و نسبتاً بزرگ و مجتمع به صورت خوشه‌های انتهائی دارد. دانه‌های آن دارای روغنی است که پس از استخراج، مشخصات زیر را نشان می‌دهد:

- وزن مخصوص روغن در گرمای ۱۵ درجه معادل ۰.۹۱۳.
- اندیس انکسار آن در گرمای ۴۰ درجه برابر ۱.۴۶۴۵
- اندیس صابونی ۱۹۲
- اندیس ید ۱۰۰

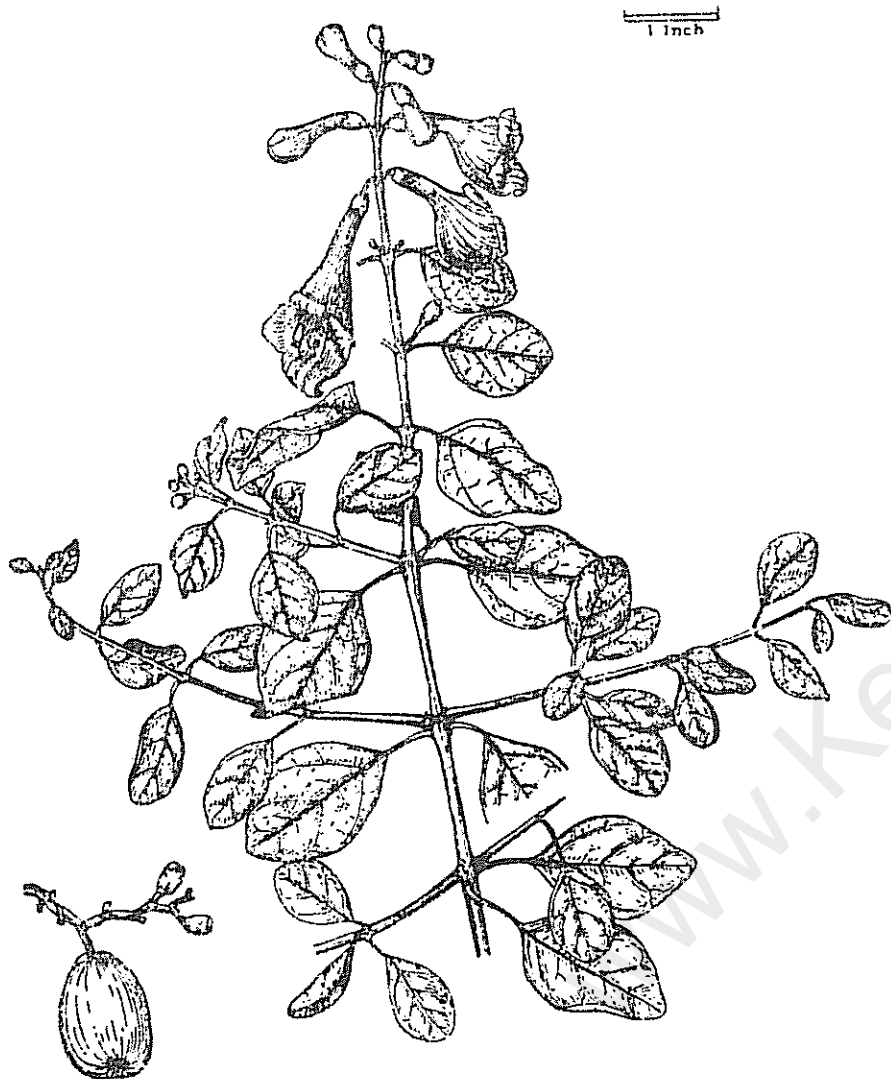
نسبت مواد صابونی نشدنی بین ۲ و ۳ درصد

طبق آزمایش‌های مختلفی که به عمل آمده، مقدار درصد اسیدهای چرب اشباع شده

و اشباع نشده آن به شرح زیر مشخص شده است (Mensier P. H):

- اسید استئاریک ۱۹.۲۷ درصد
- « پالمیتیک ۹.۴۱ »
- « اولئیک ۳۲.۹۵ »
- « لینولئیک ۲۵.۱۸ »
- « ریسنولئیک ۱۰.۹۹ »

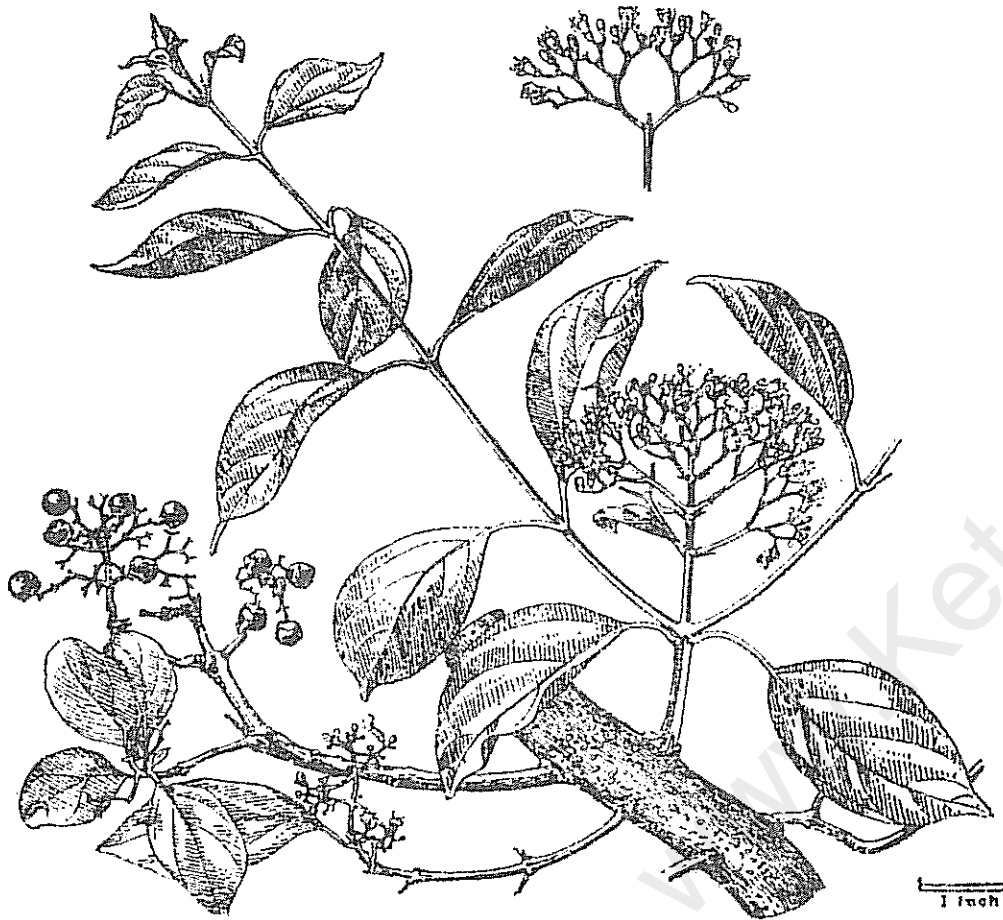
انواع دیگری از این گیاهان نیز وجود دارد که اثرات درمانی ملین دارند. در اینجا فقط به ذکر ۲ نمونه آنها اکتفا شده است.

شکل ۱۸۴ - *Gmelina asiatica* - سرشاخه گلدار (Ayur. dr.)

Callicarpa Rheedii Kostel. *، در بعضی نواحی اروپا می‌روید و از نظر درمانی دارای اثر تب‌بر است. بعضی از درختان این تیره چوب بسیار سخت و با مقاومت دارند و از آنها مانند گیاه زیر برای مصارف صنعتی استفاده بعمل می‌آید:

دم کرده . ه گرم برگ گیاه اول توام با . ا گرم گشنیز، مخلوط در نیم لیتر آب جوشیده، نتایج مفید در رفع استسقاء داده است.
هیچیک از ۳ گیاه اخیر در ایران نمی روید.

۱۸۵ - Premna integrifolia L. شاخه گلدار و میوه (Ayur. dr.)

Lantana brasiliensis Link. ، *L. spicata* L. ، درختچه کوچکی از تیره مذکور است که در برزیل می روید و از آن نوعی الكالوئید به نام لانتانین Lantanine توسط Negrete به دست آمده است. این الكالوئید اثری شبیه کینین دارد و از این نظر است که بومیان برزیل از آن جهت رفع تب های نوبه استفاده بعمل می آورند.

Tectona grandis L. ، به درخت Teck یا Tek موسوم است و در مالزی می روید. منطقه وسیعی از بirmانی، سیام، کامبوج و لائوس را می پوشاند. با دانه، تکثیر پیدا می کند و از چوب آن جهت ساختن خانه های چوبی در سواحل دریاها و اماکن مرطوب استفاده بعمل می آورند. هیچیک از درختان مذکور در ایران نمی روید .

* *Premna integrifolia* L.

P. serratifolia L. ، *P. media* R. B.

فرانسه : *Arbre à la migraine* هندی : *Ustabunda* ، *Arni* ، *Agetha*

درختچه ای به ارتفاع متوسط ۹ متر و دارای پوستی به رنگ سبیل به زرد است. در نواحی جنوبی آسیا مانند سیلان، مالایا و مناطق نزدیک به دریا پراکنده دارد. در ایران نمی روید. ساقه های جوان آن، بی کرک یادارای تارهای کم و عدسک های مشخص است. ساقه اصلی و شاخه های ضخیم گیاه گاهی دارای خار می گردد. برگ های آن بیضوی نوک تیز، منتهی به نوک مشخص، بی کرک، دارای کناره صاف و یا در قسمت های انتهائی، دندانه دار است. گل های باریک ناپسند، به رنگ زرد مایل به خاکستری، مجتمع به صورت پانیکول یا دیهیم و میوه کوچک به طول ۱/۲ سانتیمتر دارد. از ریشه، برگ و گاهی کلیه قسمت های آن برای مصارف درمانی استفاده بعمل می آید.

خواص درمانی - ریشه گیاه، ملین و مقوی معده است و در کم خونی، سوء هضم، برونشیت و درمان التهاب های بواسیر می تواند مورد استفاده قرار گیرد. له شده برگ آن در استعمال خارج، می تواند در رفع التهاب و معالجه بواسیر و تومورها، اثر درمانی ظاهر کند (Ayurveda).

اثر مقوی معده و همچنین ملین بودن ریشه و مفید بودن آن در رفع ناراحتی های کبدی مورد قبول محققین قرار گرفته است (yunani). بومیان محل رویش گیاه در هند، از برگ آن نوعی سوپ تهیه می کنند و معتقدند که اثر مقوی و بادشکن دارد. جوشانده برگ گیاه جهت درمان نفخ و جوشانده ریشه گیاه به عنوان مقوی و مقوی قلب بکار می رود. از کلیه قسمت های گیاه نیز جهت درمان رماتیسم و دردهای عصبی استفاده می گردد.

گونه های مفید دیگر آن، *P. esculenta* Roxb. * و *P. latifolia* Roxb. * است. که هر دو در همان نواحی محل رویش گیاه قبلی می رویند و مصارف درمانی مختلف دارند. از هر دو آنها به عنوان مدر، رفع استسقاء، درمان خیز عمومی بدن و آب آوردن انساج استفاده می شود.

از انواع دیگر این گیاه، گونه‌های زیر قابل ذکر است:

*L. camara L.**، گیاهی است با اعضای چوبی که در مناطق معتدله امریکای جنوبی می‌روید. برگهای آن بصورت دم کرده مانند چای به‌عنوان ضد تشنج مصرف دارد. طعم و بوی بادرنجبویه می‌دهد. اسانس حاصله از آن، مایعی به‌رنگ زرد با بوئی مخصوص است ولی بمصارفی نمیرسد.

حمام‌های داروئی^(۱)

حمام، مکانی است محتوی آب و یا آب دارای مواد مختلف که به تفاوت، تمام و یا قسمتی از بدن را بمنظور شستشو و یا درمان بعضی از بیماری‌ها در آن غوطه‌ور می‌سازند. استفاده از آبهای معدنی، جهت تأمین بهداشت و سلامت بدن، دارای قدمت تاریخی است زیرا شواهد موجود محقق می‌دارد که قدما از آبهای معدنی، استفاده فراوان می‌نمودند و وجود ساختمان و تأسیسات مخصوص در اماکنی که آب معدنی وجود داشته، دلیل قاطعی برای اثبات آنست. قدما اصولاً آبهای معدنی را مقدس می‌دانستند و از آنها منحصراً به‌صورت استحمام، استفاده بعمل می‌آوردند یعنی از آبهای معدنی، به‌صورت آشامیدن و بمنظور درمان بیماریها استفاده نمی‌نمودند. حمام‌ها اصولاً بر دو نوع عمومی و موضعی است.

در حمام‌های عمومی، تمام و یا قسمت اعظم بدن در آب غوطه‌ور می‌شود در حالیکه در حمام موضعی، که آن نیز بمنظور شستشو و یا درمان بیماریها بکار می‌رود، قسمتی از بدن مانند دست یا پا در آب وارد می‌گردد. حمام‌های موضعی ممکن است به‌صورت نیمه حمام (نشستن در ظرف محتوی آب...) که در واقع نیمی از بدن در آب غوطه‌ور می‌شود یا به‌صورت حمام پا (pediluve) یا حمام دست (manuluve) و غیره باشد. حمام‌ها را به‌تناسب حالت فیزیکی آنها، و سوادی که در تهیه آنها بکار می‌رود به چهار نوع: مایع (مانند حمام‌های معمولی)، نرم، خشک و حمام بخار تقسیم می‌نمایند.

حمام‌های مایع^(۲)

این نوع حمام‌ها، ممکن است شامل آب و یا آب دارای مواد مختلف باشند. مواد موجود در آب اینگونه حمام‌ها ممکن است به‌حالت طبیعی در آن وجود داشته (مانند آبهای معدنی، آب دریا...) و یا آنکه مواد خاصی را بمنظورهای درمانی و بهداشتی به آب افزوده باشند.

۱- حمام‌های داروئی، با استفاده از کتب علمی و داروئی جدید، کتب مفردات پزشکی، فیتوتراپی‌ها (Phytothérapies)، کدکس‌ها، Dorvault، فارماکوپه‌ها و مقالات علمی و درمانی مختلف، تهیه و تنظیم گردیده است.

درگروه حمام های مایع ، حمام های مختلف دیگر که بعضی ها جنبه تاریخی دارند مانند حمام خون، حمام شیر، حمام روغن، وغیره جای داده شده است.

اگر درجه گرمای آب حمام، نزدیک به صفر باشد آنرا حمام خیلی سرد (حمام یخ) و اگر گرمای آن بین ۱۰ تا ۱۲ درجه باشد، حمام سرد اگر بین ۲۰ تا ۳۰ درجه باشد ، حمام ولرم و اگر بین ۳۰ تا ۴۰ درجه باشد آنرا حمام گرم می نامند. حمام هائی با درجه گرمای زیادتر نیز وجود دارد.

باید توجه داشت که استفاده از حمام های بسیار گرم، اگر ضرورت پیدا نماید باید در نهایت احتیاط و در وان سرپوشیده با راهنمایی پزشک بنحوی انجام گیرد که بدن در داخل وان ولی سر، خارج از آب گرم یعنی بیرون سرپوش جای داشته باشد به طوریکه حتی بخارات گرم آب، به ناحیه سر نرسد و ایجاد ناراحتی ننماید.

حجم آب مورد استفاده برای افراد در سنین مختلف تفاوت می نماید مانند آنکه در اشخاص بالغ، معادل ۲۰ تا ۳۰ لیتر، برای نوجوانان ، ۲۰۰ لیتر برای اطفال ۸ تا ۱۲ ساله، ۱۰۰ لیتر و برای سنین پائین تر از ۱۲ سال ، به تناسب بین ۲۰ تا ۵۰ لیتر می باشد.

مشخصات حمام های خیلی گرم یا خیلی سرد ویا حمام های دارای مواد داروئی مختلف و طرز استفاده و مدت توقف در آنها باید با نظر پزشک و با رعایت دقت کامل انجام گیرد.

طول مدت استحمام نیز برحسب سن و اینکه آب دارای چه نوع ماده داروئی جهت درمان بیماری باشد تفاوت می کند بطوریکه ممکن است طول مدت توقف در حمام، کوتاه یعنی به مدت چند دقیقه، یا طولانی تر یعنی دارای مدت متوسط تا حد کمتر از یک ساعت ویا دراز مدت باشد که در حالت اخیر طبق تجویز پزشک می تواند بمدت بیش از ۲ ساعت نیز ادامه یابد .

باید توجه داشت که استحمام با بدن تب دار و یا زمانی که بدن برائثر فعالیت های جسمانی یا غیر آن، عرق داشته باشد و همچنین بعد از شام یا نهار صورت نگیرد. اگر به آب حمام، فرآورده های گوگرد دار یا دارای اسلح فلزی و یا اسلح ید دار افزوده شود نباید این عمل در وان های فلزی انجام گیرد.

نوع حمام نیز برحسب استفاده ای که از آن بعمل می آید با یکدیگر متفاوت است چنانچه ممکن است حمام به صورت دوش، حمام کامل (وارد کردن تمام بدن در آب)، حمام موضعی و یا به صورت ریختن آب با کمک ظروف کوچک بر روی تمام و یا قسمتی از بدن (affusion) و همچنین به صورت پاشیدن آب بر روی بدن به صورت قطرات باران با فشار کم یا فشار نسبتاً زیاد وغیره باشد که هر یک از آنها، صور و حالات مختلف دارد.

حمام های نرم (1)

اینگونه حمام ها که به علت ترکیب یافتن از گل های حاوی مواد معدنی مفید یا تنفاله انگور ویا تنفاله حاصل از له کردن دانه های روغنی وغیره ، حالت مایع ، مانند حمام های قبلی ندارند، اصطلاحاً حمام نرم نامیده می شوند و اصولاً کمتر از حمام های مذکور مورد استفاده قرار می گیرند. حمام های حاصل از لجن و گل های سواحل دریاها که حاوی مواد معدنی مختلف می باشند، برای درمان بیماری هائی مانند هیپوکوندری (hypochondrie)، اسکرو بوت، خنازیر (scrofula) وغیره بکار می روند.

حمام های خشک (2)

حمام های خشک مانند حمام ماسه (حمام ماسه گرم برای درمان رساتیسیم وغیره) ، حمام سبوس، حمام خاکستر گرم وغیره، انواعی است که در تمام موارد مذکور، بیمار در داخل ماسه، سبوس یا خاکستر وغیره قرار گرفته، تمام ویا قسمتی از بدن با استثنای ناحیه سر را در آن غوطه ور می سازد. از این نوع حمام ها نیز برای درمان بیماری های مختلف استفاده بعمل می آید.

حمام های بخار (3)

این نوع حمام ها، مواد استفاده فراوان در درمان بیماری های مختلف در پزشکی امروزه دارند و معمولاً به دو طریق زیر، از آنها استفاده بعمل می آید:

الف- طریق اول آنست که بیمار را در نوعی وان چوبی یا فلزی سرپوش دار، بنحوی جای می دهند که فقط سر بیمار خارج از سرپوش وان قرار گیرد بطوریکه بقیه اعضای بدن در زیر سرپوش و در داخل وان جای گیرد. در این طریق ، بخارات از سوراخ کف وان و بوسیله لوله هدایت شونده که در انتها به سرپوش کوچکی با منافذ ریز ختم می شود، وارد آن می گردد.

در مؤسسات بزرگ درمانی و در بیمارستانها، بخار مورد نظر را در دستگاهی واقع در اطاق مخصوص ، تولید می کنند سپس آنرا توسط لوله ای از راه منافذ سرپوش دهانه آن ، به اطاق دیگری که بیمار آن جای داده شده اند وارد می نمایند. در این اطاق، بیمار آن خود را به لوله مذکور که بخارات از آن راه وارد اطاق می گردد ، به فاصله ای که تحمل گرمای بخار برای آنها میسر باشد، نزدیک می کنند.

سایعی که به صورت بخار و به طریق مذکور وارد اطاق بیمار می شود، مشخصات و ترکیب

ستفاوت برحسب درمان نوع بیماری‌ها دارد ضمناً درجه گرمای حمام‌های بخار به تفاوت بین ۲۰ تا ۶۰ و حتی گاهی بیشتر است. مدت توقف در این حمامها نیز برحسب نوع بیماری و تحمل بیمار، بین یک دقیقه تا چندساعت است که حد متوسط آن، معمولاً ۱۵ دقیقه می‌باشد. باید توجه داشت که اگر در حین استفاده از حمام‌های بخار، ناراحتی و احتقان مغزی، بعلت تأثیر گرما در بیمار، پیش آید باید آب سرد در دسترس باشد تا با آغشته کردن اسفنج به آب سرد، آنرا بر روی سر بیمار قرار داد رفع ناراحتی بعمل آورند.

پس از خارج شدن از حمام‌های بخار، بهتر آنست که بیمار بلافاصله در تخت خواب جای گیرد و فوراً خود را بپوشاند تا بخوبی عرق کند ضمناً مدتی بهمین حال باقی بماند تا عرق او خشک شود.

بطریق ساده نیز می‌توان مایع بخار شدنی را در ظرفی تولید کرد و سپس ظرف را در بستر بیمار جای داده رویوشی بر روی آن کشید بنحوی که بدن بیمار با قرار گرفتن در زیر پوشش مذکور، تحت تأثیر بخار قرار گیرد.

حمام‌های بخار به دو نوع خشک و مرطوب تقسیم می‌شوند:

نوع خشک حمام‌های بخار غالباً با استفاده از گوگرد، بی‌سولفور جیوه، بنژوئن و غیره تهیه می‌شود که بدان می‌توان انواع دیگر این حمام‌ها را که مواد رزینی در بخار آن وجود دارد و معمولاً از کربونیازامیون چوب Sapin به دست می‌آیند، اضافه نمود.

نوع مرطوب حمام‌های بخار از آب، الکل، سرکه، جوشانده‌های معطر، نرم کننده‌ها و غیره تهیه می‌شود.

برای تهیه نوع خشک حمام‌های بخار، قطعات ماده بخار شدنی را بر روی صفحه گداخته‌ای می‌ریزند تا بهسولت بخار از آنها حاصل شود در حالیکه برای تهیه حمام‌های بخار مرطوب، مایع مورد استفاده را تحت اثر گرما تبخیر می‌کنند و سپس بخار حاصل را به اطاق بیمار هدایت می‌نمایند.

اگر حمام‌های بخار موضعی نباشد یعنی تمام بدن تحت اثر بخار قرار گیرد، آنها را اصطلاحاً حمام‌های دوش بخار (douches de vapeur) یا حمام‌های دوش بخور (douches de fumigation) نامند. در حالت موضعی، انتهای لوله‌ای را که بخار از آن خارج می‌شود، به موضع مورد نظر بیمار نزدیک می‌کنند و ضمناً انتهای لوله را در همان حدود، پیوسته حرکت می‌دهند تا گرمای آن برای بیمار قابل تحمل باشد.

حمام‌های سونا (Sauna)

حمام‌های سونا بر دو نوع مرطوب و خشک اند. نوع مرطوب آنها از ریختن آب بر روی اجاق‌های فلزی گرم و پختی شدن بخار آب حاصل در فضای حمام، حاصل می‌شود ولی در نوع خشک آن، گرمای خشک به درجات مورد نظر تا ۱۰۰ درجه، به داخل اطاق هدایت می‌گردد. در نوع اخیر، به تناسب تحمل افراد، به تفاوت از یک ربع تا نیم ساعت در حمام جای می‌گیرند. چند دقیقه پس از توقف نیز عرق فراوان از همه قسمتهای بدن خارج می‌شود که خود موجبات لاغر شدن افراد چاق را اگر بطور صحیح از آن استفاده نمایند فراهم می‌سازد.

معمولاً پس از خروج از حمام و شستشوی بدن، خاتماً آب سرد بر روی بدن می‌ریزند و یا در حوضچه‌هایی که آب سرد جاری در آن وارد می‌گردد بدن را می‌شویند. با این عمل چون با خروج مقداری زیادی عرق، سموم بدن دفع می‌گردد، حالت سبکی و نشاط به انسان دست می‌دهد. معمولاً به تفاوت ۲ یا ۳ و حتی ۴ بار در روز از این نوع حمام (هریکه بطور متوسط به مدت ۲۰ دقیقه) استفاده بعمل می‌آورند.

حمام‌های گازی و انواع مختلف دیگری از حمام‌ها نیز وجود دارد که در این سبب به شرح مختصر انواع مهم آنها اکتفا شده است.

حمام‌های داروئی، بمنظورهای مختلف مانند درمان بیماریها، مخصوصاً بیماریهای پوست، رفع خارش، بعنوان نیرو دهنده برای مبتلایان به ضعف اعصاب یا تقویت بیماران در دوره نقاهت و یا برای حفظ بهداشت پوست، مخصوصاً پوست‌های حساس و تأمین شادابی و سلامت پوست و غیره مورد استفاده قرار می‌گیرد که نمونه‌هایی از آنها، مخصوصاً انواعی که در تهیه آنها گیاهان داروئی بکار می‌رود شرح داده می‌شود:

۱- حمام نیرو دهنده برای مبتلایان به رساتیس

سیوس	یک کیلوگرم
آب	۵ لیتر

آب و سیوس را مخلوط کرده حرارت می‌دهند و پس از آنکه بخوبی جوشید آنرا از گرمای دور نموده به حال خود باقی می‌گذارند تا حرارت آن کاهش پیدا کند. سپس صاف کرده به آب حمام در وان وارد می‌کنند و تمام بدن را در آن غوطه‌ور می‌سازند (۱).

۱- در بعضی کتب داروئی، مقدار سیوس، ۲ کیلوگرم وارد شده است.

۲- حمام نیرودهنده جهت مبتلایان به ضعف اعصاب

تنطور والرین	۲۵۰ گرم
اتر استیک	۱۲ »

تنطور والرین و اتر استیک را مخلوط کرده، به آب حمام می افزایند و سپس وارد آب حمام گردیده مدتی در آن باقی میمانند تا تمام سطح بدن تحت تأثیر دارو قرارگیرد. در فرمول مذکور، اتر استیک اثر درمانی ندارد و افزودن آن منحصراً برای کم کردن بوی قوی تنطور والرین می باشد.

۳- حمام نیرودهنده جهت بیماران در دوره نقاهت

میوه اربز (*Juniperus communis*) ۲ تا ۵ گرم
آب به مقدار کافی تا ۵ لیتر

میوه گیاه مذکور را به مدت یک تا یک و نیم ساعت در آب می جوشانند و سپس آفر مدتی به حال خود می گذارند تا سرد شود. محلول حاصل را پس از صاف کردن به آب حمام (در داخل وان) وارد می کنند و تمام بدن را در آب غوطه ور می سازند تا همه قسمت های بدن، تحت اثر مواد مؤثر قرارگیرد.

حمام مذکور برای بیماران مبتلا به نقرس، رماتیسم، درد کمر و بطور کلی برای تقویت بیماران در دوره نقاهت مفید است و اثر درمانی ظاهر می کند.

۴- نوع دیگری از حمام های نیرودهنده را از مخلوط گیاهان زیر (به مقدار مساوی از هر یک) و در صورت عدم دسترسی به همه آنها، از مخلوط اعضای ۲ یا ۳ تای آنها که در ایران می رویند و یا تهیه آنها به سهولت میسر است می توان فراهم نمود.

زیره سبز (میوه)

انگور کولی (آقطی سیاه)

بابونه گاوی

لاواند (سرشاخه گلدار)

بادرنجبویه (*Melissc*)

اکلیل النجیل

آویشن (سرشاخه گلدار)

دم اسب (*Equisetum arvense*)

آرنیکا (۱)

۱- آرنیکا در ایران نمی روید ولی در داروخانه ها ممکن است بدان دسترسی پیدا کرد.

گیاه ردیف چهارم نیز در ایران پرورش می یابد.

اعضای گیاهان مذکور را به مقدار مساوی مخلوط کرده، معادل یک تا یک و نیم کیلوگرم آنرا در یک ظرف محتوی مقدار کافی آب وارد می نمایند و به مدت ۲ دقیقه می جوشانند. سپس بحال خود می گذارند تا سرد شود. بعداً آنرا صاف کرده، محلول صاف شده را به آب حمام (آب درون وان) وارد می کنند و بدن را در آن غوطه ور می سازند. اگر قبل از جوشاندن مخلوط گیاهان مذکور، آنها را ۲ ساعت در آب سرد بخیسانند و سپس محتوی ظرف را بجوشانند، محلول صاف شده حاصل، اثر نیرو دهنده قوی تر ظاهر خواهد ساخت (*Ortel bauer*).

در فرمول مذکور نوعی گراسینه به نام *Andropogon Schoenanthus* نیز وارد بوده که بعلت عدم دسترسی و موجود نبودن در ایران از ذکر آن صرف نظر شده است.

درجه گرمای آب برای حمام مذکور که دارای جوشانده چند گیاه است معمولاً باید بین ۳۳ تا ۴۰ باشد و بعلاوه مدت توقف در آن یعنی مدت استحمام بهتر است از ۲ تا ۳ دقیقه تجاوز نکند. پس از استحمام در حمام های مذکور نیز باید بدن را با آب تقریباً سرد در مدت خیلی کوتاه شستشو داد مگر در مورد بیماران مبتلا به بیماری های کلیه و مثانه، افراد ضعیف البنیه، اشخاص سالخورده و همچنین مبتلایان به کم خونی که باید از اینکار صرف نظر شود یعنی پس از خارج شدن از حمام بدون آنکه بدن را با آب نیمه سرد بشویند آنرا بخوبی خشک کرده، کاملاً بپوشانند و سپس مدت تقریباً نیم ساعت در رختخواب استراحت کنند.

حمام های متناوب گرم و سرد

اینگونه حمام ها با آنکه اثر نسبتاً تحلیل برنده قوا و ناراحت کننده ظاهری کنند مع هذا چون اثر خوب در جریان گردش خون و در تغذیه دارند می توانند مورد استفاده افراد سالم قرار گیرند.

اساس استفاده از اینگونه حمام ها آنست که به تناوب از نوع گرم و سرد آنها، استفاده بعمل آید. بدین نحو که ابتدا از حمام گرم با درجه حرارت ۳۶ تا ۴۰ بمدت ۱۰ دقیقه و سپس بلافاصله از حمام سرد نسبتاً یک دقیقه استفاده شود و یا بجای آن سریعاً بدن را با آب سرد در همان مدت کوتاه شستشو دهند و مجدداً از حمام گرم به مدت ۱۰ دقیقه و از آب سرد به مدت یک دقیقه استفاده بعمل آورند.

اینگونه حمام ها بطوریکه ذکر شد چون اثر تحلیل برنده قوا دارد، هرگز نباید مورد استفاده مبتلایان به ناراحتی های قلبی یا عروق خونی و یا بیماران مبتلا به سخت شدن شرائین (*calcification arteriel*) قرارگیرد. در مورد اطفال سالم نیز حمام گرم باید به مدت ۱۰ دقیقه با گرمای ۳۰ تا ۳۵ درجه مورد استفاده قرارگیرد و سپس سریعاً بدن آنها با آب تقریباً سرد شستشو داده شود.

ه- حمام برای رفع خارش و تقویت پوست‌های حساس

برای رفع خارش و تسکین آن، همچنین تقویت پوست‌های حساس می‌توان از اثرات درمانی گیاهان زیر استفاده بعمل آورد:

ریشه *Symphytum officinale*

برگ *Sempervivum tectorum*

سرشاخه گلدار برنجاسف

گل ختمی

مقدار یک فنجان از هر یک از گیاهان فوق‌را انتخاب کرده در یک کیسه پارچه‌ای نظیف و نازک مانند سبیل جای می‌دهند و دهانه کیسه را بخوبی می‌بندند سپس آنرا در آب گرم وارد می‌سازند بطوریکه به مدت ۵ دقیقه در آب باقی بماند بعداً پارچه‌محتوی اعضای گیاهان مذکور را بخوبی می‌فشارند تا آب آن بکلی خارج شود و در داخل یک ظرف وارد گردد. این عمل را با وارد کردن مجدد کیسه در آب، یک یا دوبار دیگر تکرار می‌کنند و مایع حاصل از آنها را به آب حمام با انضمام یک فنجان سرکه طبیعی (Cidre vinegare) وارد می‌نمایند. بیمار باید مدتی بعد کافی، در آب حمام جای گیرد تا اعضای بدن آن تحت تأثیر مواد مؤثر گیاهان مذکور قرار گیرد.

۶- حمام نیرودهنده و تقویت کننده

برگ کاج یک فنجان

گزنه » »

اسانس ریحان ۴ قطره

آب ۲۰۵ لیتر

ابتدا برگهای سوزنی کاج را در یک ظرف لعابی محتوی نیم لیتر آب به مدت ۵ دقیقه در گرمای ملایم می‌جوشانند و مرتباً آنرا بهم می‌زنند و این عمل را ادامه میدهند بحدی که مایع درون ظرف کمی کاهش حجم و غلظت پیدا نماید سپس در یک ظرف دیگر گزنه را در ۲ لیتر آب وارد کرده حرارت می‌دهند و پس از آنکه به مرحله جوشیدن رسید، ظرف محتوی گزنه و آب را از گرما دور کرده به حال خود می‌گذارند تا دم کند. در این موقع آنرا صاف کرده، جوشانده قبلی یعنی جوشانده برگ کاج را پس از صاف کردن به آن می‌افزایند و مخلوط را در آب حمام وارد می‌کنند و ۴ قطره اسانس ریحان نیز به داخل آب می‌ریزند.

اگر دسترسی به گزنه تازه پیدا نشد، می‌توان از گزنه خشک شده استفاده کرد که در این حالت باید بجای مقدار قبلی، معادل ۳ گرم گزنه خشک بکار برد و بهمین نحو در مورد برگ کاج می‌توان عمل کرد (Kitty, Herbal beauty).

۷- حمام جهت رفع سرماخوردگی و تسکین ناراحتی‌های آن

بابونه گاوی ۲ قاشق غذاخوری

زیرفون (گل و برا کته) » »

انگور کولی (۱) - گل » »

گاو زبان (برگ، گل) » »

بابا آدم » »

آب یک و نیم لیتر

مخلوط اعضای گیاهان فوق‌را در یک کیسه پارچه‌ای ریخته به داخل ظرف نسبتاً بزرگ و محتوی آب وارد می‌کنند و دهانه ظرف را می‌بندید و به سلایمت حرارت می‌دهند تا به مدت ۲ دقیقه بجوشد سپس ظرف محتوی آب و گیاهان مذکور را از گرما دور کرده بحال خود می‌گذارند تا سرد شود بعداً آنرا صاف می‌نمایند و محلول حاصل را به آب حمام می‌افزایند. کیسه محتوی تفاله اعضای گیاهان مذکور را نیز می‌توانند در صورت تمایل به قسمتهای مختلف بدن پس از استحمام بمالند.

پس از وارد کردن جوشانده مذکور در آب وان حمام، باید در داخل وان دراز کشید و مدتی نیز بهمان حال باقی ماند. ضمناً چای رقیق حاصل از ۳ گیاه اول را نیز که کمی غسل بدان افزوده باشند می‌توان نوشید. پس از استحمام باید بدن را کاملاً خشک کرد و در رختخواب استراحت نمود.

بجای بکار بردن گیاهان خشک در تهیه جوشانده مذکور، می‌توان از گیاهان تازه استفاده کرد با این تفاوت که در حالت اخیر بجای اندازه قاشق غذاخوری باید محتوی ۳ قاشق قهوه‌خوری از هر گیاه بکار رود (Kitty).

۸- حمام کمک درمانی جهت رفع سوزش و آکزما

بیماریهای جلدی مانند سوزش و آکزما و همچنین بادسرخ، هر یک منشأهای مختلف دارند

۱- انگور کولی عمان آقطی سیاه یعنی *Sambucus nigra* است که در نواحی شمالی

ایران می‌روید و در باغهای همدان پرورش می‌یابد.

و تحت نظر پزشک متخصص باید درمان گردند. استفاده از گیاهان زیر در درمان بیماری‌های مذکور، می‌تواند کمک نماید.

برگ آرتیشو	یک مشت
برگ و گل زنجبیل شامی	»
برگ و گل Ranunculus acris	»
برگ بابا آدم	»
برگ ماسیران (اگر نیمه تازه باشد بهتر است)	»
ریشه و اعضای هوایی کاسنی	»
گل رتم Cytisus scoparius	»
برگ لاواند (برگ تازه ترجیح دارد)	»
برگ گزنه (برگ تازه ترجیح دارد)	»
آب	یک لیتر

مقدار یک لیتر آب را بمدت ۵ دقیقه می‌جوشانند و پس از آنکه گرمای آن کم شد (ولرم) آنرا بدرون یک ظرف لعابی می‌ریزند و مخلوط گیاهان فوق را بدان می‌افزایند و دهانه ظرف را مسدود می‌کنند تا بمدت ۴ تا ۵ ساعت بهمان حال باقی بماند. محلول صاف شده حاصل را می‌توان برای مدت کوتاهی در ظروف مسدود نگهداری کرد و در مواقع لازم از آن استفاده نمود. از این محلول می‌توان پس از رقیق کردن در یک لیتر آب تمیز، به صورت حمام دست یا پا، در بیماری‌های مذکور استفاده بعمل آورد.

باید توجه داشت که اگر همه اقسام مذکور دسترسی پیدا نشد یعنی اگر تهیه یک یا دو نوع آنها میسر نگردد می‌توان باقیه گیاهان دیگر حمام مذکور را تهیه کرد (Maurice Messegue).

۹- حمام دست و پا برای رفع کھیر

برگ و ساقه برگدار ماسیران (در صورت امکان نیمه تازه)	یک مشت
برگ و بیوه له شده شقایق	»
برگ و گل پنیرک	»
برگ گزنه (در صورت امکان تازه باشد)	»
برگ و گل سریم گلی	»
گل بنفشه	»
آب	یک لیتر

طرز تهیه آن بنحوی است که در فرمول فوق (شماره ۸) ذکر شده است. محلول حاصل را می‌توان جهت درمان کھیر به پوست بدن مالید و یا از آن به صورت حمام دست و پا استفاده بعمل آورد.

در ادامه این مبحث، فرمول چند محلول برای شستشوی دهان و حلق (بصورت غرغره) و شستشوی مهبل (Louches vaginales) شرح داده می‌شود.

۱- تهیه محلول جهت شستشوی مهبل (Douche vaginale)

برای رفع ترشحات مهبل می‌توان از گیاهان زیر، محلول شستشو تهیه کرد:

برگ زنجبیل شامی Inula Helenium	یک مشت
برگ و گل Ranunculus acris	»
برگ علف هفت بند	»
گلبرگ گل سرخ (نوع قرمز رنگ)	»
برگ سریم گلی	»
آب	یک لیتر

طرز تهیه آن به نحوی است که در فرمول شماره ۸ ذکر شده است.

از این محلول به صورت شستشوی واژن (شستشوی مهبل) باید استفاده کرد و ضمناً توجه داشت که در فرمول مذکور، گیاه ردیف دوم در ایران یافت نمی‌شود و بجای آن می‌توان انواع مشابه آنرا بکار برد و یا بدون آن، فرمول فوق را تهیه کرد.

۱- محلول جهت رفع قاعدگی‌های دردناک

گل آذین بومادران	یک مشت
گل Crataegus oxyacantha (۱)	»
کیسه کشیش (گیاه کامل)	»
برگ گزنه	»
برگ تازه جعفری	»
برگ سریم گلی	»
آب	یک لیتر

طرز تهیه آن بنحوی است که در فرمول شماره ۸ ذکر شده است.

از محلول صاف شده مذکور باید به صورت شستشوی واژن (شستشوی مهبل) استفاده بعمل آورد (Maurice Messegue).

۱- Crataegus oxyacantha در ایران نیست و به جای آن می‌توان از نوع دیگر

آن یعنی C. monogyna در تهیه فرمول مذکور استفاده بعمل آورد.

۱۲- محلول شستشو جهت درمان واژینیت (التهاب واژن)

یک مشت	ماسیران (ریشه رنده شده)
»	شقایق (گل و کپسول له شده)
»	پنیرک (ریشه رنده شده)
»	بارهنک (برگ تازه در صورت امکان)
»	بنفشه (گل)
یک لیتر	آب

طرز تهیه این محلول به نحوی است که در فرمول شماره ۸ ذکر شده است. از این محلول جهت رفع التهاب واژن بصورت شستشوی مهلی استفاده بعمل می آید.

۱۳- محلول شستشوی دهان و حلق (آرام کننده)

۱۰ گرم	کپسول خشخاش عاری از دانه به صورت نیمکوب
۲۰ »	ریشه ختمی که به قطعات کوچک تقسیم شده باشد

مخلوط اعضاء دو گیاه فوق، *Espèce calmantes* نامیده می شود که به معنای مجموعه ای از گیاهان با اثر آرام کننده است. از این مخلوط به مقدار ۱ گرم برداشته و آنرا در مقدار کافی آب (کمی بیشتر از ۳۰۰ میلی لیتر) به مدت ۱ دقیقه میجوشاند بطوریکه پس از سرد شدن و صاف کردن، معادل ۳۰۰ میلی لیتر محلول به دست آید. از این محلول بعداً به صورت غرغره جهت شستشوی دهان و حلق استفاده بعمل می آورند (دورول).

۱۴- محلول غرغره جهت درمان ورم لوزه (Amygdalite)

یک مشت	گزنه (برگ تازه در صورت امکان)
»	بارهنک - برگ
»	تشنک - برگ
»	گل سرخ - (نوعی که گلبرگهای قرمز دارد)
»	سریم کلی - (گل)
»	بنفشه - (گل)
یک لیتر	آب

طرز تهیه محلول بنحوی است که در فرمول ۸ ذکر شده است. به جای وارد کردن جوشانده حاصل دریک لیتر آب تمیز، می توان مقدار یک لیوان از آنرا در ۲۰۰ میلی لیتر آب جوشیده وارد نمود و غرغره کرد (Maurice Messegué).

ضمائم مربوط به تیره مختلف این کتاب

(۱)

تیره کاسنی - آخر صفحه ۲۵۷

۴۱- *Ageratum conyzoides* L. * - گیاهی یکساله، دارای ساقه راست، پوشیده از کرک و به ارتفاع حداکثر یک متر است. برگهای نرم، قابل انعطاف، بیضوی، به طول ۶ و به عرض ۴ سانتیمتر، بوضع متقابل بر روی ساقه دارد. گل های آن به رنگ سفید و یا مایل به آبی است. کاپیتول های آن دارای انولرکری مرکب از ۳ ردیف براکتیونک تیز با ۳ رگبرگ مشخص است. میوه های کوچک آن به درازای ۵ تا ۱۱ میلی متر و دارای ظاهری چهار گوش، به رنگ سیاه (پس از رسیدن)، پوشیده از کرک ویا عاری از آن می باشند. در ناحیه راس میوه گیاه، تارهایی به تعداد ۴ یا ۵ و معمولاً همراه باتارهای ریزتر دیده می شود. پراکنندگی آن به صورتی است که در نواحی مختلف سنگال یافت می گردد.

با لمس کردن و مالش دادن اعضاء هوایی گیاه، بوی مشخص و محسوس استشمام می شود و از آنها در درمان بیماریهای روانی، در نواحی محل رویش معمولاً استفاده بعمل می آید. از تقطیر اعضاء هوایی گیاه، اسانسی بمقدار خیلی کم ولی با بوی بسیار دلپذیر به دست می آید که دارای اوژنول، فنل ها و کومارین است.

آزمایش های متعدد از نظر خواص ضد سرطانی بر روی آن بعمل آمد ولی هیچیک از آنها نتیجه مثبت نداده است (J. keraho) (۱).

۴۲- *Blainvillea guyana* Cass. * - گیاهی علفی، پوشیده از کرک های فراوان، به ارتفاع ۵ تا ۱۰ متر و دارای ساقه ای است که قسمت های تحتانی آن در مجاور سطح زمین، حالت نسبتاً چوبی شده پیدا می کند. برگ های متقابل، دندانه دار، بیضوی، منتهی به نوک باریک، به طول ۸ و به عرض ۵ سانتیمتر دارد. کاپیتول های آن کوچک، به رنگ سفید و واقع بر روی دسگلی به درازای ۴ سانتیمتر است. میوه اش، ظاهر ۳ گوش دارد. در اطراف سودان تا شط سنگال پراکنده است و معمولاً به حالت مجتمع در سایه درختان می روید.

در نواحی محل رویش، برای آن اثر ضد سم قائل اند. خیسانده و جوشانده ساقه برگدار

۱- J. Keraho نام نویسنده کتاب فارماکوپیه سنگال است. در اینگونه موارد برای پیدا کردن نام کتاب باید به فهرست منابع کتاب مراجعه شود.

آن، به عنوان ضد عفونی کننده به کار می رود. گرد دانه عاری از پوشش آن، جهت رفع بیماریهای چشم مورد استفاده قرار می گیرد.

در ایران نمی روید .

۴۳- *Eupatorium coloratum* Willd. ، * *Vernonia colorata* (Willd.) Drake

شرح کامل این گیاه که به اختصار در صفحه ۸ این کتاب وارد شده به شرح زیر است:

درختچه ای به ارتفاع متوسط ۳ تا ۴ متر و دارای انشعاباتی از ناحیه قاعده ساقه است. چوب بسیار ترد و شکننده، به رنگ سفید دارد. برگهای آن بیضوی و به طول ۱ تا ۱۰ سانتیمتر، پوشیده از تار و به رنگ سایل به سفید در سطح تحتانی پهنک است. دمبرگی به درازای تقریباً ۲ سانتیمتر نیز پهنک برگ را به ساقه متصل می سازد. کاپیتول هائی، مجتمع به صورت گل آذین دیهیم و به قطر تقریبی ۲ سانتیمتر دارد. گلهای آن سفید رنگ و سیوه اش فندقه، به طول ۳ میلیمتر و منتهی به تارهای نازک است. به تفاوت در نواحی مرطوب و خشک سودان می روید به علاوه در اطراف داکار نیز پراکنندگی دارد. برگهای آن، طعم تلخ دارند و برای آن اثر تب بر و رفع درد معده قائل اند. در نواحی محل رویش، از دم کرده یا جوشانده گیاه به صورت بخور جهت درمان صرع و بیماران در حال سکوپ استفاده به عمل می آورند ضمناً برای معالجه بیماریهای پوستی، آنرا به پوست بدن می مالند. با آنکه در بعضی کتب وجود نوعی الکالوئید در ریشه و اعضاء دیگر گیاه ذکر شد، معهدا بررسی های محققینی مانند Paris که در سال های ۱۹۴۰ و ۱۹۴۶ صورت گرفت، خلاف آنرا ثابت نمود. فقط وجود نوعی ماده تلخ در اعضاء گیاه مورد تأیید قرار گرفت. در ایران نمی روید.

۴۴- در صفحه ۲۰۵ (ردیف ۱۸)، دو نوع *Gynura* نامبرده شده است. توضیح

کامل تر اثرات درمانی و اختصاصات انواع جنس مذکور به شرح زیر تکمیل می گردد:

* *Gynura pinnatilolia* Vanniot - گیاهی علفی و دارای ساقه ای به ارتفاع یک

متر است. برگهای متنوب، دمبرگدار و پهنکی منقسم به قطعات عمیق و دنداندار، نوک تیز و پوشیده از کرک دارد. کاپیتول های آن به حالت منفرد و یا مجتمع به تعداد کم در راس ساقه است. گل های زرد رنگ آن در فاصله ماههای شهریور و مهر ظاهر می شوند. در چین و ژاپن پراکنده است.

این گیاه به نام های مترادف: *G. Japonica* Mak. و *G. segetum* Murr. نیز در کتب

علمی آمده است.

ریشه اش مصارف درمانی دارد و به صورت قطعاتی به طول ۲۰ و به قطر یک سانتیمتر در

معرض استفاده قرار می گیرد. این قطعات به رنگ خاکستری و دارای طعمی تلخ - شیرین اند. در آنها وجود نوعی ساپونین مشخص شده است.

ریشه گیاه از نظر درمانی، اثر بند آورنده خون دارد و به مقدار ۸ تا ۸ گرم نیز مصرف می شود. در استعمال خارج به صورت دم کرده یا جوشانده و بعنوان ضد عفونی کننده بکار می رود. در ایران نمی روید.

۴۵- *Artemisia capillaris* Thunb. * - گیاهی علفی، چند ساله و دارای ساقه ای

به ارتفاع ۴-۸ سانتیمتر و برگهایی با پهنک منقسم به قطعات باریک، نخی شکل و پوشیده از کرک است. کاپیتول های کوچک به پهنای ۲ میلیمتر، به رنگ قهوه ای مایل به ارغوانی و مجتمع در قسمت های انتهائی ساقه دارد. گل های کناری کاپیتول ها، ماده ولی گل های میانی آنها از نوع نر - ماده است. در منطقه وسیعی از نواحی شمالی چین، ژاپن و تایوان می روید. ساقه و برگهای آن اثر درمانی دارند. طعم آنها تلخ و بوی بسیار معطر آنها مربوط به اسانس موجود در آنها است.

خواص درمانی - مدر، تب بر و درمان کننده یرقان است. مقدار مصرف آن ۳ تا ۱ گرم

در روز می باشد.

در ایران نمی روید.

۴۶- *Carpesium abrotanoides* - گیاهی علفی، دارای شاخه های خشن و به ارتفاع

۶۰ تا ۱۲۰ متر است. ساقه گیاه در بعضی از پایه ها، انشعاب پیدا می کند. برگهای نوک - تیز و منتهی به دمبرگ کوچک دارد. گل های آن در راس ساقه و یا در انشعابات آن ظاهر می شود. کاپیتول های زرد رنگ آن در فاصله بین شهریور تا دیماه بر روی گیاه باقی میمانند. در چین، شمال - ویتنام، ژاپن، هند و بعضی نواحی اروپا و ایران می روید.

ساقه، برگ و ریشه آن مصارف دارویی دارند. طعم آنها کمی شیرین است. و در آنها، اینولین و اسانس وجود دارد. ساقه، برگ و همچنین ریشه گیاه دارای اثر خلط آوراند و به صورت آنتی فلورستیک در ورم نای، حلق و حنجره بکار می روند. مقدار مصرف آنها ۱ تا ۱ گرم است.

دانه اش بمصاف دفع کرم می رسد (John. D. Keys).

محل رویش - نواحی شمالی ایران: بندرگز.

تیره زیتون - آخر صفحه ۳۰۱

Forsythia suspensa Vahl - گیاهی به ارتفاع ۲ تا ۴ متر و دارای ساقه های

منشعب و شاخه های غالباً به وضع متقابل، در محل اتصال به ساقه است. شاخه های جوان

آن، زاویه دار ولی انواع سسین آنها دارای ظاهر استوانه‌ای است. برگهای بیضوی نوک تیز، عاری از کرک و پهنکی با کناره دنداندار و منتهی به دمبرگ مشخص دارد. گل‌های آن بتعداد ۱ و ۳ تائی، در طول محور شاخه‌های متعدد گیاه، در کناره برگهای آن ظاهر می‌شوند و به درازای ۲-۳ سانتیمتر می‌رسند. زمان گل دادن آن، اوایل فروردین ماه تا اواسط اردیبهشت است، گل‌های زرد-طلائی آن، ۲ پرچم در داخل جام خود دارند. درازای میله آنها، تا حد انتهائی طول لوله جام می‌رسد. میوه‌اش کپسول (پوشینه)، بیضوی، نوک تیز و محتوی دانه‌های قهوه‌ای رنگ است. در نواحی مختلف چین پراکنده است و در ابران پرورش می‌یابد.

قسمت مورد استفاده گیاه، میوه آن است که طعمی تلخ و قابض دارد و در آن، ساپونین‌ها و نوعی گلوکزید به نام **فیلیری رین Phillyrine** یافت می‌شود.

این ماده بطوریکه ذکر شد، در برگ *Phillyrea latifolia L.* نیز وجود دارد. طعم آن ابتدا نامحسوس ولی بعداً تلخ می‌شود. در آب گرم، الکل و کلروفرم، محلول ولی در اتر تقریباً حل نمی‌شود.

فیلیری رین، اثر تب بر وپائین آورنده گرمای بدن در سوار تب دارد. از میوه گیاه برای رفع تب و بعنوان آنتی فلورستیک، در تب‌های عفونی، التهاب‌های چرکین *Phlegmocone*، آبله و سرخک، به مقدار درمائی یعنی ۰ تا ۱ گرم، استفاده بعمل می‌آید (*Chinese herbs*).

تیره استبرق - صفحه ۴۹

Boucerosia aucheriana Decn. - گیاهی علفی، دارای برگهای گوشته‌دار و ساقه‌ای به ارتفاع ۰-۱ سانتیمتر است. گل‌هایی به رنگ ارغوانی تیره دارد. در نواحی مختلف آسیا مانند بلوچستان، افغانستان، ایران و عربستان پراکنده است. کلیه اعضاء گیاه طعم تلخ دارند.

برای شیره ساقه گیاه، اثر مقوی معده، ضد نفخ و مقوی قائل اند به علاوه بعنوان ضد کرم مصرف می‌شود. گرد اعضاء هوائی گیاه بعنوان نیرو دهنده و تب بر مورد استفاده قرار می‌گیرد. از آن، جهت درمان رماتیسم، استفاده بعمل می‌آورند. بعنوان سبزی خوردن نیز مصرف دارد.

محل رویش - در بلوچستان، مائین دار (*Maïndar*) تا دامنه‌های شمالی بم پشت (۲۳ نوامبر) پراکنده است. در بلوچستان به اسامی *Pamanghi*، *Peman*، *Boteri* و *Marmotte* موسوم است (فلور ایران).

Boucerosia edulis Bdgew, Caralluma edulis Benth. - گیاهی کوچک، دارای ساقه‌ای به ارتفاع ۰ تا ۱ سانتیمتر و برگهای باریک و نوک تیز است. برگهای منفرد یا مجتمع بتعداد ۲-۴ تائی و گل‌های استکانی شکل، به طول ۶ میلی‌متر و برنگ ارغوانی دارد. در نواحی

مختلف هند مانند پنجاب و سند و بعضی مناطق جنوبی ایران می‌روید.

اعضاء گیاه، طعم تلخ - شیرین دارند. دارای اثر ضد کرم است. در درمان جزام و بعضی از بیماری‌های خونی مورد استفاده قرار می‌گیرد. مصرف آن ایجاد بیوست می‌کند (*Ayurveda*).

محل رویش - کرمان، کوه بم پشت.

Vincetoxicum arnottianum (Wight). Wi - *Gynanchum arnottianum Wight.* گیاهی با ساقه راست، پوشیده از کرک و دارای برگهای بیضوی یا نوک تیز است. گل‌های مجتمع به صورت گل‌آذین گرز و به رنگ ارغوانی تیره دارد. در هند: کشمیر می‌روید. گرد برگهای آنرا که در سایه خشک کرده باشند، بر روی زخم و جراحات حیوانات، جهت درمان اثر می‌دهند.

در جنوب غربی ایران، نواحی کوهستانی بلوچستان می‌روید (فلور ایران).

Dregea volubilis Benth. *، گیاهی بوته مانند و دارای ساقه‌هایی است که انواع سسین آنها، رنگ خاکستری و ظاهر بی کرک دارند. بر روی آنها، اثر روزنه‌ها و گاهی لکه‌های سیاه دیده می‌شود ولی ساقه‌های جوان آن، رنگ سبز و حالت نرم دارند. برگهای آن بیضوی پهن، نوک تیز، به طول ۶ تا ۱۰ و به عرض ۵ تا ۱۱ سانتیمتر است. گل‌های کوچک، به درازای ۶ میلی‌متر، به رنگ خاکستری یا خاکستری مایل به زرد و میوه‌ای بیضوی دارد. در نواحی مختلف هند مانند بنگال، آسام، دکن، مدرس و سیلان پراکنده است. در ایران نمی‌روید (فلور ایران).

تمام قسمت‌های گیاه، اثر مقوی و مقوی باء دارند و در رفع عوارض هضمی مانند تهوع، بیوست و سردرد و *Biliousness* (۱) مصرف می‌شوند. برگهای آنرا بر روی جوش و دانه‌های پوستی جهت درمان آنها اثر می‌دهند. برای ریشه‌اش اثر خلط‌آور قائل اند. در رفع سرماخوردگی‌هایی که با آب آمدن از چشم همراه باشد موثر است.

P. cynanchoides R. Br. , Pentatropis spiralis (Forsk.) Decne - گیاهی بوته مانند، تقریباً بی کرک، دارای ساقه‌های منشعب به تقسیمات ۲ تائی و برگ‌هایی به درازای ۲ تا ۳ سانتیمتر، بیضوی دراز، باریک و منتهی به دمبرگی به طول ۲-۳ سانتیمتر است. گل‌هایی به رنگ مایل به خاکستری و مجتمع به تعداد ۳-۴ تائی دارد. جام گل‌های آن تقریباً از ناحیه قاعده، تقسیم حاصل می‌کند و دارای لوب‌هایی به طول ۸ تا ۱ میلی‌متر با ظاهر باریک می‌شود. میوه‌اش بصورت فولیکول و محتوی دانه‌های بیضوی، به طول ۴ میلی‌متر است.

۱- *Biliousness*، مجموعه عوارضی، شامل تهوع، احساس ناراحتی‌هایی در شکم، سردرد و بیوست است که سابقاً به زیاد بودن ترشحات صفرا نسبت داده می‌شده است (*Dorland's dictionary*).

این گیاه در نواحی مختلف هند مانند پنجاب، و همچنین در نواحی جنوبی ایران، افغانستان، عربستان و در مناطق حاره افریقا پراکندگی دارد. اعضاء مختلف آن، طعم تلخ و ناپسند دارند و قوی آوراند.

در درمان لکه و بیسی (بی رنگ شدن قسمتی از پوست بدن)، وریشه خشک گیاه به صورت جوشانده و بعنوان قابض مصرف می شود.

محل رویش: بعضی از نواحی جنوب ایران مانند ایسین، بندرعباس، تنگه سرخه،

نیک شهر.

نوع دیگر آن، *P. microphylla* W.A. است که گیاهی علفی، چند ساله، کم و بیش چوبی شده در قاعده و دارای ساقه های باریک می باشد. برگهای بیضوی - تخم مرغی، به طول ۵ تا ۷ سانتیمتر و به عرض در حدود یک سانتیمتر دارد و چون قاعده پهنک آن دارای حالت مدور در طرفین دمبرگ است، از این نظر با ظاهر قلبی شکل جلوه می کند. گلهای آن دارای وضع مجتمع ولی بتعداد کم در طول ساقه اند. میوه اش فولیکول به درازای ۱ تا ۲ سانتیمتر و محتوی دانه های کوچک و بیضوی، به ابعاد ۶ در ۳ میلی متر می باشد. در نواحی مختلف هند پراکنده است ولی در ایران نمی روید.

از نظر درمانی دارای مصارفی شبیه گیاه قلبی است و برای همان موارد در نواحی محل

رویش مورد استفاده قرار می گیرد.

تیره پیچک صحرائی - آخر صفحه ۹ و ۱۰

Convolvulus asarifolia Desr., *Ipomoea asarifolia* (Desr.) Roem. et Sch.

گیاهی علفی، چند ساله، پیچنده یا واقع در سطح زمین و دارای ساقه توخالی، به ارتفاع ۵ تا ۶ متر است. برگهای بیضوی به طول و عرض تقریباً برابر، معادل ۸ سانتیمتر و قلبی شکل در قاعده دارد. دمبرگ نسبتاً درازی نیز پهنک برگ را به ساقه متصل می سازد. گلهای آن به رنگ بنفش-روشن، واقع در محور ساقه و به قطر ۷ سانتیمتر اند. میوه اش پوشینه، به قطر یک سانتیمتر و محتوی دانه های بی کرک، به رنگ قهوه ای است.

در نواحی مختلف افریقا مانند سنگال پراکندگی دارد.

مصارف درمانی آن در قدیم، زیاد بوده است و در آن زمان، بیشتر جهت درمان بیماری های زنان بکار می رفته است. در نواحی محل رویش به مصارف درمان آلبومینوری زنان باردار، خونریزیهای رحمی (خونریزیهای خارج از موعده قاعدگی (Metrorrhagie)، زایمان های سخت و غیره می رسد. در این موارد، جوشانده ساقه های برگدار را بکار برده، تفاله باقیمانده را به ناحیه زیر شکم

می مالند. استفاده از برگ گیاه نیز برای درمان دردهای مفصلی و عصبی توصیه شده است.

نوع دیگر آن، *I. cairica* (L.) Sweet، *Convolvulus cairicus* L. است که در نواحی مرطوب سودان، اطراف داکار Dakar و در سنگال پراکندگی دارد و گیاهی است چند ساله، بالا رونده و به ارتفاع ۷ تا ۸ متر که به سهولت به دور درختان می پیچید و از آنها بالا می رود. برگهایی پنجه ای به پهنای ۷ سانتیمتر، منقسم به ۵ لوب و گلگهائی به رنگ بنفش، و مجتمع به صورت گرز در محور ساقه دارد. میوه اش بیضوی، به درازای یک سانتیمتر و محتوی دانه های پوشیده از تارهای فراوان است.

در نواحی محل رویش، برگهای گیاه را در داخل بسته های کوچک جای داده، در آب-جوش وارد می کنند. بعداً بسته ها را از آب خارج کرده، محلول حاصل را پس از آنکه گرمای معتدل پیدا کرد، برای رفع بیماریهای چشم، به صورت محلول شستشو بکار می برند. بررسی های مختلف نشان داد که دارای اثر میکروب کشی و آنتی بیوتیکی نیز می باشد.

عصاره آبی ساقه و برگ گیاه دارای اثر ضد توموری است. در دانه اش بطوریکه مورد بررسی قرار گرفته، ماده ای به نام **موریکاتین muricatine** یافت می شود که اثر تسهلی آنرا مربوط به این ماده می دانند. مصرف مقدار ۰.۵ میلی گرم این ماده، حالت تسهلی در موش صحرائی ایجاد کرده است.

I. pes - caprae (L.) Sweet Subsp. *brasiliensis* (L.) Ooststr.

افریقا، منطقه سنگال و در نواحی شنی و ماسه های سواحل دریا می روید. گیاهی علفی، چند ساله و دارای ساقه های بی کرک، نسبتاً گوشتدار، واقع در سطح زمین و به طول حداکثر ۱ متر است. از مشخصات آن اینست که قسمت های انتهائی ساقه، همواره حالت ایستاده دارند. برگهای آن به شکل کلیه، به قطر ۱۲ سانتیمتر و دارای ۷ تا ۹ رگبرگ است. دمبرگی به طول ۷ تا ۸ سانتیمتر نیز برگها را به ساقه متصل می سازد. گلهای آن به رنگ بنفش روشن، مجتمع به صورت گرز و دانه های آن کم و بیش پوشیده از تارهای پنبه ای است.

در نواحی محل رویش، از برگ آن بعنوان لینت و ازله کرده آن به صورت ضماد جهت

درمان زخم و جراحات استفاده بعمل می آید.

بررسی ترکیبات شیمیائی آن که در سال ۱۹۳۸ آغاز شد نشان داد که برگ این گیاه دارای

سوسیلاز، اسانس، رزین، مواد تلخ و یک ماده رنگی قرمز است (Reese Christensen).

در همین زمان، محققین دیگر از ساقه و برگ گیاه (به نسبت ۶ و ۴)، مواد زیر را:

ماده زرینی به مقدار ۷۲.۷ درصد، اسانس به مقدار ۰.۴۸ درصد و از عصاره حاصل از

تأثیر اترودیپتول (پترول اتر) و بنزن، معادل ۱۹۳ درصد، نوعی استرول (sterol) به فرمول $C_{27}H_{46}O$ ، همچنین اسیدهای بهنیک ac. behenique، سلیسیک، بوتیریک و میریستیک به دست آوردند بعلاوه وجود گلیسرول، اسیدهای چرب اشباع شده با وزن ملکولی کم و اسیدهای چرب اشباع نشده در آن محقق گردید.

باید توجه داشت که غده‌های زیرزمینی این گیاه به طور تقلب به قطعات ریشه ژالاب، افزوده می‌شود. بررسی‌های فارماکولوژیکی نشان داد که عصاره آبی برگ و ساقه گیاه، بطور نسبتاً محسوس، اثر ضد تومورهای سرطانی دارد.

اسید بهنیک Acide behenique (دکوزانویک اسید Decosanoic acid)، به فرمول $C_{22}H_{44}O_2$ و به وزن ملکولی ۳۴۰.۷ ر.ع. است. در دانه‌های روغن دار تعدادی زیادی از گیاهان، همچنین در چربی شیر و روغن حیوانات دریائی یافت می‌شود. استخراج و بررسی‌های آن توسط محققین مختلف در روغن دانه گیاهان، منجمله انواع زیر صورت گرفته است:

Mimosaceae	از تیره	Pentaclethra macraphylla Benth.	-۱
Convolvulaceae	»	Ipomoea pes - caprae (L.) Sweet	-۲
		- - - subsp. brasiliensis (L.) Oost.	
Cruciferae	»	Brassica nigra (L.) Koch.	-۳
- - -	»	- - - Rapa L.	-۴
	»	- - - Var. esculenta	
Papilionaceae	»	Trigonella Foenum - graecum L.	-۵

مقدار آن در روغن دانه گیاه اخیر بسیار جزئی است.

استخراج اسید بهنیک از روغن دانه نوعی خردل (ردیف ۴) توسط Sudborough و همکارانش (۱) و تهیه آن از طریق احیاء اسید اروسیک (Catalytic reduction) توسط Morgan و Holmes (۲) انجام گرفته است.

اسید بهنیک، حالت موسی و جامد دارد. در گرمای ۷۹۹ درجه ذوب می‌شود. هر ۱۰۰ گرم اتانول ۹۰ درجه، مقدار ۱۰۲ گرم اسید بهنیک را در گرمای ۱۷ درجه و هر ۱۰۰ گرم اتر، مقدار ۱۹۲ گرم این اسید را در گرمای ۱۶ درجه در خود حل می‌کنند. متیل اتر آن، به فرمول $C_{22}H_{44}O_2$ است و در گرمای ۴۰ درجه ذوب می‌شود.

1- Sudborough et al., J. Indian Inst. Sci. 9A, 25 (1926).

2- Morgan, Holmes, J. Soc. Chem. Ind. (London) Trans. Commun. 44, 491 (1925).

ایتیل اتر آن، به فرمول $C_{27}H_{48}O_2$ است ولی در حرارت کمتر یعنی در ۵۰ درجه ذوب می‌گردد.

Merrina tridentata Subsp. *angustifolia* (Jacq.) Ooststr. *
Ipomoea angustifolia Jacq. - این گیاه که به اختصار در صفحه ۳۴۹ و این کتاب، در ردیف انواع سفید *Ipomoea* ها شرح داده شد، دارای مشخصات و اثرات درمانی به شرح زیر است:
 گیاهی علفی، یکساله و دارای اعضاء زیرزمینی پایاست. حالت خزنده یا پیچنده دارد. ارتفاع آن زیاد و به حدود ۲ متر (گاهی بیشتر) میرسد. برگهای آن باریک، نوک تیز، به درازای ۴ سانتیمتر، به پهنای ۵ میلیمتر و دارای ظاهر قلبی شکل در قاعده است. گل‌های آن، وضع مجتمع (بتعداد ۳ تائی) در محور ساقه و رنگ سفید مایل به زرد دارند. سیوه‌اش بیضوی، به طول ۸ میلیمتر و محتوی چند دانه بی کرک به رنگ مایل به قهوه‌ای است. در تمام نواحی سنگال، در زمین‌های ماسه‌ای می‌روید.

در نواحی محل رویش، از جوشانده برگهای آن، به صورت شستشو، جهت رفع ورم ملتحمه - چشم استفاده بعمل می‌آید. با این عمل ورم ملتحمه چشم سریعاً درمان می‌شود (فارماکوپه سنگال).

* *Cuscuta japonica* Choisy - گیاهی یکساله، طفیلی گیاهان مختلف، دارای ساقه پیچنده، نازک، باریک، به قطر ۲ میلیمتر و فاقد برگ است. گل‌های مجتمع آن در طول محور ساقه ظاهر می‌شوند. در فاصله خرداد تا مرداد ماه، گل می‌دهد. برگ‌های زیرگلهای آن (براکت و براکتول)، فلس مانند اند. گل‌های آن به رنگ سفید، ۵ قسمتی، و منتهی به دمگلی به طول ۲ تا ۳ میلیمتر می‌باشند. سیوه‌اش بصورت کپسول (پوشینه)، محتوی ۱ تا ۲ دانه و به رنگ مایل به خاکستری و یا مایل به قرمز است. در مناطق مختلف چین و ژاپن پراکندگی دارد. دانه‌اش به مصارف درمانی می‌رسد. ظاهر دانه آن کروی، بقطر یک میلیمتر، دارای طعم شیرین و کمی تند است.

دارای گلوکزیدی به نام **کوسکوتین** Cuscutine است که به صورت گرد زرد رنگ و آسرف به دست آمده است. این ماده در آب گرم و الکل، حل می‌شود ولی در آب سرد قابلیت انحلال ندارد.

دانه گیاه اثر مقوی دارد و در درمان بیماری‌های مختلف مانند سیلان منی، آدنوم پروستات (تورم پروستات) و خستگی اعصاب، مورد استفاده قرار می‌گیرد. مقدار مصرف آن نیز ۷ تا ۱۵ میلی‌گرم است.

از انواع دیگر این گیاهان، نوع *Cuscuta chinensis* Linn. * را ذکر می‌نماییم که آن نیز در چین می‌روید و به مصارفی مشابه گیاه قبلی می‌رسد.

تیره سیب‌زمینی - صفحه ۱۰۶ بعد از سطر ۱۲

از میوه فلفل سبز، به کمک استن گرم یا الکل . ۹ درصد و تبخیر محلول حاصل، رسوبی برجای میماند که این رسوب را در الکل . ۹ درصد سرد حل می‌کنند سپس محلول الکلی را تبخیر می‌نمایند بطوریکه الکل آن خارج شود. با این عمل، عصاره‌ای به دست می‌آید که کاپ سیکوم - اولئورزین *Capsicum Oleoresin* نامیده می‌شود (۱).

کاپ سیکوم - اولئورزین (*Capsicin, Capsicum Oleoresin*)، سایعی تیره، به رنگ قهوه‌ای مایل به قرمز و دارای طعم بسیار تند و سوزاننده است. کاپ سیکوم - اولئورزین نباید کمتر از ۸ درصد کاپ سائی سین داشته باشد.

این اولئورزین، در اثر استن، کلروفرم و چربی محال می‌شود. با انحلال آن در روغن‌های ثابت، محلول کدر ایجاد می‌گردد. کاپ سیکوم - اولئورزین، باید در ظروف در بسته و دور از هوا نگهداری شود و اگر در حلال بصورت جدا شده در آید، باید مخلوط را قبل از مصرف، گرم کرد و بخوبی یکمواخت نمود.

باید توجه داشت که این اولئورزین، اثر تحریک کننده شدید دارد بطوریکه حتی مقدار کم آن، با احساس سوزش و سوختگی شدید در پوست قسمت‌های حساس بدن مانند چشم و نظائر آن همراه است. از این جهت، استفاده از آن باید در نهایت احتیاط صورت گیرد. مصارف درمانی محلول‌های رقیق این اولئورزین، مشابه مصارفی است که از میوه رسیده و خشک شده فلفل سبز بعمل می‌آید.

از کاپ سیکوم - اولئورزین، پنبه آغشته به محلول‌های رقیق آن، شمع، ضماد، پماد، منظور و غیره تهیه می‌شود و در استعمال خارج از آنها بعنوان قرمز کننده پوست (بمنظور توجه خون به آن ناحیه)، لمباگو، دردهای عصبی و رماتیسمی، استفاده بعمل می‌آید. از بین این - فرآورده‌ها، به نوعی پماد آن به شرح زیر اکتفا می‌شود (مارتیندال ۱۹۸۹).

۱ - ساده‌ای که در کتب علمی قدیم و مفردات پزشکی (*Planchon - Bretin*)، تحت نام کاپ سیسین ذکر گردیده، در کتب علمی جدید، مانند مارتیندال، به صورت سیونیم اولئورزین مذکور آمده است (Martindale 1989).

پماد کاپ سیکوم (*Compound Capsicum ointment* - (B.P.C. 1949)) :

اولئورزین کاپ سیکوم	۲ گرم
مانتول	» ۱۰
هیدرات کلرال	» ۱۰
کامفر	» ۱۰
پارافین نرم زرد (<i>yellow Petrolatum</i>)	» ۶۸

تیره گل میمون - آخر صفحه ۶۸۵

Rehmannia glutinosa Lib. * ، *R. chinensis* F. M. - گیاهی علفی، چندساله و دارای ساقه‌ای به ارتفاع ۱۵ - ۲۰ سانتیمتر است. برگهائی واقع در سطح زمین دارد. در طول ساقه آن، برگه‌های کوچک دیده می‌شود در حالیکه برگه‌های واقع در سطح زمین، طولی تا حد ۲۶ و پهنائی تقریباً ۹ سانتیمتر پیدا می‌کنند. گل‌های بنفش - نارنجی رنگ آن، به وضع مجتمع در قسمت‌های انتهائی ساقه ظاهر می‌شوند. در اردیبهشت ماه گل می‌دهد. میوه‌اش مدور، به صورت کپسول (پوشینه) و محتوی دانه‌های کوچک است. در نواحی شمالی چین پراکنده است.

ریشه‌اش حالت گوشته‌دار دارد و به مصارف درمانی می‌رسد. رنگ آن زرد مایل به قهوه‌ای و طعم آن شیرین است. دارای گلوکزیدهای مختلف، ساپونین‌ها، تانن، رزین‌ها، مواد رنگی و غیره است. مقدار کم عصاره آن، اثر مقوی قلب وای مقادیر زیاد آن اثر نامطلوب دارد. ضمناً مقادیر کم آن بازکننده عروق خونی (*Vaso - dilat.*)، مدر و بطور ضعیف پائین آورنده قند خون است. در درمان دیابت (*Diabetes mellutus*)، به مقدار ۵ تا ۸ گرم مصرف می‌شود. عصاره مذکور با فرآورده‌های *Fritillaria verticillata* ، *Ulmus macrocarpa* و فرآورده‌های آدن دار ناسازگاری دارد.

در ایران نمی‌روید.

Scoparia dulcis L. * - اختصاصات درمانی این گیاه علاوه بر آنچه که در صفحه ۶۸۵

این کتاب آمده، به شرح زیر است:

گیاهی علفی، چند ساله به ارتفاع حداکثر یک‌متر و دارای ساقه راست، چوبی شده در در قاعده و شاخه‌های گسترده و بی کرک است. برگه‌های متقابل یا فراهم به طول ۴، به عرض ۱٫۵ سانتیمتر و پهنکی با کناره‌های ناهموار دارد. سطح تحتانی پهنک آن، بی کرک و دارای منافذ کوچک و سملو از هواست. گل‌های سفید رنگ و یا به رنگ مایل به آبی آن، به وضع مجتمع

در قسمت‌های انتهائی ساقه ظاهر می‌شوند. میوه‌اش کپسول، کروی شکل و به قطر ۸ میلی‌متر است. در مزارع برنج و اماکن مرطوب نواحی مختلف سنگال می‌روید و در مقابل شوره‌زمین تاحدی مقاومت دارد.

ترکیبات شیمیائی - بررسی‌های شیمیائی متعدد بر روی مواد موثر این گیاه بعمل آمد و محققین مختلف مانند Bath و Banerjee در سال ۱۹۴۳ موفقی به استخراج ماده‌ای از آن به نام **آمه‌لین Amelline** شدند که اثر پائین‌آورنده فشار خون دارد.

خواص درمانی - در سنگال از این گیاه برای مصارف درمانی مختلف استفاده بعمل می‌آورند. مانند آنکه آنرا برای رفع اسهال، کمی ترشحات ادرار و رفع دل پیچه اطفال مصرف می‌کنند. استفاده از این گیاه برای درمان زنان عقیم مؤثر ذکر شده است (Sarakolé).

له شده اعضا تازه گیاه در آب، برای درمان آفت (Aphtes)، برفک و رفع ناراحتی‌های مخاط زبان، ناشی از کمبود بعضی از ویتامین‌های گروه B، به صورت غرغره مفید ذکر شده است. در مصارف داخلی، جوشانده اعضا گیاه به تنهایی یا مخلوط با گیاهان دیگر بکار می‌رود.

ماده مؤثر گیاه یعنی آمه‌لین، طبق بررسی‌های فارماکولوژیکی که بعمل آمده، اثر درمان دیابت دارد. بطوریکه مصرف ۱۰ تا ۲۰ میلی‌گرم آن در روز، باعث کم شدن تدریجی مقدار درصد قند خون می‌شود و بعلاوه قند ادرار بکلی از بین می‌رود. از مصرف آمه‌لین در درمان مبتلایان به دیابت، با آنکه بعضی محققین تایید نمی‌کنند، نتایج بسیار خوب به دست آمده است. بعضی از محققین کاهش یافتن قند خون را که بر اثر مصرف گیاه پیش می‌آید مربوط به ماده اصلی وارپته‌ای از گیاه می‌دانند و یا عقیده دارند که گیاه تازه به علت دارا بودن آمه‌لین و ترکیبات دیگر، دارای اثر ضد دیابت می‌باشد.

بررسی سنوات بعد که توسط Abbott انجام گرفت نشان داد که عصاره آبی ریشه گیاه اثر ضد سرطانی دارد و در موش صحرایی که به آن تومور پیوند کرده باشند بخوبی می‌توان این اثر را مشاهده نمود. در هر حال، بررسی‌های عمیق و دامنه‌دار پیوسته بر روی اختصاصات مواد مؤثر گیاه بعمل می‌آید و توجه محققین در مورد اثرات درمانی مواد مؤثر گیاه جلب شده است.

در ایران نمی‌روید.

Striga hermontico (Del.) Benth. * - گیاهی علفی و معمولاً طفیلی بعضی

انواع Sorghum است. ساقه راست، منشعب و برگهای باریک به طول ۶ سانتیمتر و به عرض ۰۵ میلی‌متر دارد. مجموعه گل‌های گلی و باقرمز رنگ آن به صورت گل آذین خوشه مانند ظاهر می‌گردد. در نواحی مختلف افریقا و کشتزارهای سنگال پراکندگی دارد. محلولات آن در استعمال خارج،

جهت درمان درماتوز و ناراحتی‌های جلدی، به صورت مالیدن بروی عضو مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در ایران نمی‌روید.

تیره شاه پسند - آخر صفحه ۷۲۶

Lippia multiflora Moldenke * ، **L. chevalieri Moldenke** - گیاهی معطر،

چند ساله، دارای اعضاء چوبی، به طول ۲۰ متر (حتی بیشتر) و ساقه‌های منشعب است. برگهای فراهم بتعداد ۳ یا ۴ تائی (به ندرت ۲ تائی) و گل‌های سفید رنگ و مجتمع به صورت سنبله‌های چتر مانند در قسمت‌های انتهائی شاخه‌ها دارد. در نواحی مختلف افریقا، سنگال پراکنده است. از برگ و گل آن بصورت دم‌کرده مانند چای، جهت رفع سرفه، گریپ و بعنوان نیرو دهنده استفاده بعمل می‌آورند. گرد ریشه خشک شده گیاه نیز برای موارد مذکور مصرف می‌شود.

در ایران نمی‌روید.

Vitex doniana Sweet * - درختی به ارتفاع ۱۰-۱۵ متر و دارای پوستی صاف

به رنگ قهوه‌ای روشن، منقوش به خطوط طولی ظریف است. برگهای بی‌کرنک، مرکب از ۵ برگچه مجتمع به صورت پنجه و گل‌های کوچک و سفید رنگ (گاهی دارای لکه‌های بنفش) دارد. میوه‌اش به صورت شفت، بیضوی، به طول ۳ و به پهنای ۲ سانتیمتر است. در داخل میوه رسیده آن، هسته‌های سخت و محتوی دانه جای دارد. در نواحی مرطوب سنگال و داکار می‌روید.

ریشه و پوست ریشه و ساقه آن به بازارهای دارویی عرضه می‌شود و از آنها جهت رفع آسم استفاده بعمل می‌آید. جوشانده برگ و پوست گیاه برای درمان بیماریهای سینه و رفع حالت ضعف کلی بدن بکار می‌رود. از جوشانده ساقه برگدار جهت درمان دانه‌های جلدی و آبله، استفاده بعمل می‌آورند.

میوه آن شباهت به گوجه دارد و بهمان ابعاد است. دارای ۲۴ درصد از گلوکوسیدها، مقدار کمی معادل ۸ درصد از پروتئین‌ها، ۱۱ درصد از لیپیدها، ۷ میلی‌گرم در هر ۱۰۰ گرم عضو گیاه از فسفر، مقادیر کمی معادل ۶ میلی‌گرم در هر ۱۰۰ گرم از ویتامین C و ۲۰۰ میلی‌گرم در هر ۱۰۰ گرم، تیامین است.

نوع دیگر آن **V. madiensis** * است که به صورت درختچه‌ای به ارتفاع ۲ تا ۳ متر می‌باشد و گل‌های آبی ارغوانی بلکه‌های زرد دارد. در نواحی محل رویش گیاه قبلی پراکنده است و به مصارف درمانی مشابه می‌رسد.